

ĪsvarapratyabhijñāvRtti

%II"svarapratyabhij~naav.rtti.h of Utpaladeva
%ed. R.Torella, Roma 1994
%typed by Somadeva Vasudeva
%This text file is provided for reference purposes only
%(Copyright and terms of usage as for source file).

1. j~naana+adhikaaras+ //

K1.1.1ab: katha.m cid aasaadya mahe"svarasya daasya.m janasyaapy upakaaram icchan
K1.1.1cd: samastasa.mpatsamavaaptihetu.m tatpratyabhij~naam upapaadayaami

V.r: parame"svara+prasaadaat+ eva labdha+atyanta+durlabha+tat+daasya+lak.smiis+
aham+ekaaki+sa.mpadaa lajjamaanas+ janam+ api+ imam akhilam+ sva+svaaminam+
vak.syamaa.na+upaayena pratyabhij~naapayaami yena paramaatha+laabhena
paritu.syeyam //

K1.1.2ab: kartari j~naatari svaatmany aadisiddhe mahe"svare
K1.1.2cd: aja.daatmaa ni.sedha.m vaa siddhi.m vaa vidadhiita ka.h

V.r: sarve.saam+ svaatmanas+ sarvaartha+siddhi+samaa"srayasya
tat+tat+sarvaartha+saadhana+anyathaa+anupapattiyaa kro.diik.rta+siddhes+
svaprakaa"sasya pramaat.r+eka+vapu.sas+ puurva+siddhasya puraa.nasya j~naanam+
kriyaa ca / svasa.mvedana+siddham ai"svarya.m, tena+ ii"svarasya siddhau niraakara.ne
ca ja.daanaam eva+ udyamas+ //

K1.1.3ab: ki.m tu mohava"saad asmin d.r.s.te .apy anupalak.site
K1.1.3cd: "saktyaavi.skara.neneya.m pratyabhij~nopadar"syate

V.r: kevalam asya svasa.mvedana+siddhasya+ api+ ii"svarasya maayaa+vyaamohaat+
ah.rdaya.mgamatvaat+ asaadhaara.na+prabhaava+abhij~naana+khyaapanena
d.r.dha+ni"scaya+ruupam+ pratyabhij~naana+maatram upadar"syate //

K1.1.4ab: tathaa hi ja.dabhuutaanaa.m prati.s.thaa jiiivadaa"srayaa
K1.1.4cd: j~naana.m kriyaa ca bhuutaanaa.m jiiivataa.m jiiivana.m matam

V.r: vastuunaam+ ja.da+aja.da+bhedena dvaividhyam / tatra ja.da+svaruupasya
jiiivat+ni.s.thaa siddhi.h, jiiivataam+ punas+ jiiivatvam+ jiiivanam+ j~naana+kriye eva //

K1.1.5ab: tatra j~naana.m svata.hsiddha.m kriyaa kaayaa"sritaa satii
K1.1.5cd: parair apy upalak.syeta tayaanyaj~naanam uhyate

V.r: jiiivataam+ kriyaa kaaya+parispanda+paryantiibhuutaa+ anyatra+ api pratyak.saa,
j~naanam+ aatma+vedyam+ paratra+ api kriyayaa+ eva prasidhyati+iti siddhas+ eva

sva+sa.mvedana+sa.mvedyatayaa sva+parayos+ ii"svaras+ aha.mpratyeyas+ aatmaa,
tasya maayaa+"saktyaa nisarga+tirodhaanaat+ evam+ vimatis+ //

ity upodghaata.h //

iti j~naanaadhikaare prathamam aahnikaam //

K1.2.1ab: nanu svalak.sa.naabhaasa.m j~naanam eka.m para.m puna.h

K1.2.1cd: saabhilaapa.m vikalpaakhya.m bahudhaa naapi tad dvayam

K1.2.2ab: nityasya kasya cid dra.s.tus tasyaatraanavabhaasata.h

K1.2.2cd: aha.mpratiitir apy e.saa "sariiraadyavasaayinii

V.r: j~naanam ekam+ sphu.ta+avabhaasa+svalak.sa.na+anubhava+svaruupam+
nirvikalpam+ te kathayanti / aparam+ tu "sabdaaru.sa.nayaa
sm.rti+sa.m"saya+utprek.saa+aadi+bahu+bheda+ vikalpa+sa.mj~nam / ubhayam api+
etat+ na yujyate bodha+ruupa+j~naana+atiriktasya+ anyasya sa.mbandhitayaa tasya+
anupalabdhesh+ / kas+ asau sthira+ruupas+ aatmaa ? sa+abhilaapa+aha.mpratyayena+ api
"sariiraadika+vedy+vastu+uttiir.nas+ vedayitaa na kas+ cit+ lokais+ avadhaaryate //

K1.2.3ab: athaanubhavavidhva.mse sm.rtis tadanurodhinii

K1.2.3cd: katha.m bhaven na nitya.h syaad aatmaa yady anubhaavaka.h

V.r: sm.rti+kaale puurva+anubhava+naa"saat katham+
puurva+artha+anubhava+ava.s.tambha+dharma sm.rtis+ jaayeta yadi tadaa+ api
tat+anubhava+bodhas+ na+ anuvarteta, yas+ ca+ aneka+kaala+sthaayii bodhas+ sa eva+
aatmaa+anubhaavitaa //

K1.2.4ab: satyaapy aatmani d.r"nnaa"saat taddvaaraa d.r.s.tavastu.su

K1.2.4cd: sm.rti.h kenaatha yatraivaanubhavas tatpadaiva saa

V.r: artha+aabhaasa+naa"saat tat+mukha+avalambaniiyas+ vi.sayas+ api+ atra na+ asti
sm.rtes+ iti+ eka+bodha+aatmani sati+ api aatmani saa nirvi.sayaa+ eva+
itivyavahaara+ucchedas+ / asatas+ api+ artha+anubhavasya vi.saye.na saa vi.sayavatii
yadi //

K1.2.5ab: yato hi puurvaanubhava.mskaaraat sm.rtisa.mbhava.h

K1.2.5cd: yady evam antarga.dunaa ko .artha.h syaat sthaayinaatmanaa

V.r: anubhavaat sa.mskaaras+ sa.mskaaraat+ ca sm.rtis+ jaayamaanaa tam+
puurva+anubhavam anukurvatii+ eva+ avagaahita+vi.sayam+ tam anubhavam
aabhaasayati / evam aatma+sthairyena kim anupayoginaa sa.mskaarasya+ aatmavaade+
api+ a"ngiikara.naat tena+ eva ca siddhes+ //

K1.2.6ab: tato bhinne.su dharme.su tatsvaruupaavi"se.satah

K1.2.6cd: sa.mskaaraat sm.rtisiddhau syaat smartaa dra.s.teva kalpita.h

V.r: sukha+du.hkha+j~naana+aadi+bhinna+dharma+aa"srayatvena+ api+ aatmanas+ anupayogas+ bhinnais+ dharmais+ asa.mbhinnasya+ anupajaata+vi"se.sasya sm.rtau+ avyaap.rtes+ / tat+ dra.s.t.rvat kalpanaa+maatram etat+ aatmaa sm.rtaa+ iti //

K1.2.7ab: j~naana.m ca citsvaruupa.m cet tad anitya.m kim aatmavat
K1.2.7cd: athaapi ja.dam etasya katham arthaprakaa"sataa

V.r: cit+svaabhaavye j~naanasya ca+ iti+ adharma+de"sa+kaala+aave"sa+yogaat+ aatmanas+ iva nityataa+aadi+prasa"ngas+ / ja.datve katham arthasya+ asau prakaa"sas+ //

K1.2.8ab: atharthasya yathaa ruupa.m dhatte buddhis tathaatmana.h
K1.2.8cd: caitanyam aja.daa saiva.m jaa.dye naarthaprakaasataa

V.r: j~naanam+ buddhis+ / saa ja.daa+ api yathaa vi.saya+ruupa+chaayaam+ dhatte tathaa+ aatmanas+ api caitanya+chaayaam, atas+ asau+ artha+prakaa"sas tathaa ca tasyaas+ cit+svaruupataa syaat / evam+ j~naanam+ sat+ api na+ anyasya sa.mbandhi, anupapattes+ / kriyaa tu na svaruupe.na+ asti na+ anya+sa.mbandhitayaa //

K1.2.9ab: kriyaapy arthasya kaayaades tattadde"saadijaatataa
K1.2.9cd: naanyaad.r.s.ter na saapy ekaa kramikaikasya cocitaa

V.r: kriyaa+ api puurva+apariibhuuta+vayavaa+ ekaa kaaraka+vyaapaara+rupaa na yuktaa kramikasya+ aneka+kaala+sp.r"sah svaatmaa+aikya+ayogaat, na+ api kaala+krama+vyaapii ca+ eka+svabhaavas+ ca tasyaas+ aa"srayas+ yukta.h, kevalam+ gamana+pari.naama+aadi+rupaa saa kriyaa / kaaya+aadiinaam+ tu tat+tat+bhinna+de"sa+kaala+gata+puurva+sattaa+maatram etat+ atiriktasya+ anyasya+ anupalambhaat //

K1.2.10ab: tatra tatra sthite tat tat+ bhavatiity eva d.r"syate
K1.2.10cd: naanyan naanyo .asti sa.mbandha.h kaaryakaara.nabhaavata.h

V.r: puurvasmin sati parasya sattaa= iti+ etaavat+maatre+ anubhavas+ / kriyaavat+ ca na kriyaa+kaaraka+sa.mbandhas+ kas+ cit+ bhinnasya+ asya+ anupalambhaat / kaarya+kaara.na+bhaavaat+ .rte na+ anyat+ vastuunaam+ j~naateyam //

K1.2.11ab: dvi.s.thasyaanekaruupatvaat siddhasyaanyaapek.sa.naat
K1.2.11cd: paaratanryaadyayogaac ca tena kartaapi kalpita.h

V.r: sambandhas+ dvi.s.thas+ na ca+ ekena+ aatmanobhayatraavasthitis+ yuktaa na ca dvayos+ siddhayos+ anyonyaapek.saatmaa na+ api svaatmamaatrani.s.thayos+ paaratanrya+rupas+ sa.mbandhas+ / tatas+ yathaa j~naat.rtvam+ kalpitam+ tathaa kart.rtvam apiiti katham aatmaa sarve"sara iti ? //

K1.3.1ab: satya.m ki.m tu sm.rtij~naana.m puurvaanubhavas.m"sk.rte.h
K1.3.1cd: jaatam apy aatmani.s.tha.m tan naadyaanubhavedakam

V.r: puurvaanubhava.mskaaraprabodhajanmaa+ api sm.rtis+ aatmamaatrani.s.thatvaat
svaruupasa.mvedikaa+ eva na tu puurvaanubhavaave"saabhaavaat
puurvaanubhuutaarthavyavasthaapikaa gha.tate //

K1.3.2ab: d.rksvaabhaasaiva naanyena vedyaa ruupad.r"seva d.rk
K1.3.2cd: rase sa.mskaarajatva.m tu tattulyatva.m na tadgati.h

V.r: sarvaa hi j~naptis+ svasa.mvedanaika+ruupaananyasa.mvit+ dvedhaa,
ruuparasaj~naanayos+ anyonya+vedane+ anyonya+vi.sayavedanam api syaat tatas+
cendriyaniyamaabhaavas+ / puurvaanubhava.mskaarajatvena tatsaad.r"syamaatram+ na
tu puurvaanubhavaavagati.h, tatsaad.r"syam api naavaseyam //

K1.3.3ab: athaatadvi.sayatve .api sm.rtes tadavasaayata.h
K1.3.3cd: d.r.s.taalambanataaÊbhraantyaa tad etad asama~njasam

V.r: na ca+ api bhraantyaa puurvaanubhavam+ tadvi.sayam+ ca "suktau rajatam
ivaasa.mvedyamaanam adhyavasyatiiti sm.rtis tadvi.sayaa //

K1.3.4ab: sm.rtitaiiva katha.m taavad bhraante"s caarthasthiti.h katham
K1.3.4cd: puurvaanubhava.mskaaraapek.saa ca kim itii.syate

V.r: puurvaanubhavaaprakaa"saat tadvi.sayasa.mpramo.se+ adhyavasaayamaatraat
sm.rtitvam+ na yuktam / na ca bhraantyaa puurvaanubhuutaarthavyavasthaapanam,
puurvaanubhavaaspar"se ca tadbhinnayogak.semaayaa bhraantes+ sa.mskaarajatve kas+
grahas+ //

K1.3.5ab: bhraantitve caavasaayasya na ja.daad vi.sayasthiti.h
K1.3.5cd: tato .ajaa.dye nijollekhani.s.thaan naarthasthitis tata.h

V.r: adhyavasaaya eva bhraantyaa vi.sayavyavasthaapakas+ na tu svasa.mvit, sa ca
ja.das+ katham arthavyavasthaayaa hetus+ ? cit+ruupas+ api+ atiitaarthamaatram
aabhaasayet+ abaahyasvaatmollekhamaatraaprakaa"sas+ vaa na taddhetus+ //

K1.3.6ab: evam anyonyabhinnaanaam aparasparavedinaam
K1.3.6cd: j~naanaanaam anusa.mdhaanajanmaa na"syej janasthiti.h

V.r: j~naanaani svaatma+maatra+parini.s.thitaani sva+sa.mvit+ruupatayaa
aparasa.mvedyaani / te.saam anyonya+sa.mgha.t.tanaamayasa+
paramaarthopade"saparyantas+ lokavyavahaaras+ katham //

K1.3.7ab: na ced anta.hk.rtaanantavi"svaruupo mahe"svara.h
K1.3.7cd: syaad eka"s cidvapur j~naanasm.rtyapohana"saktimaan

V.r: cittatvam eva vi"sva+rupamatas+ atiriktasya+ anupapatte.h,
a"se.sapadaarthaj~naanaanaam anyonyaanusam.dhaanam / asya+ eva j~naanaadikaas+
"saktayas+ / mattas+ sm.rtis+ j~naanam apohanam+ ca+ iti hi+ uktam //

iti j~naanaadhikaare t.rtiyam aahnikaam //

K1.4.1ab: sa hi puurvaanubhuutaarthopalabdhaa parato .api san
K1.4.1cd: vim.r"san sa iti svairii smaratiity apadi"syate

V.r: pa"scaat+ api puurvaanubhuutaarthaanubhavit.rtvaaat
puurvaanubhuutaarthaprakaa"saasa.mpramo.sa.nam, tasyaikasya vibhos+ kartus+ sa iti+
atra puurvaanubhuutatvena pratyavamar"sas+ sm.rtis+ naama vyaapas+ //

K1.4.2ab: bhaasayec ca svakaale .arthaat puurvaabhaasitam aam.r"san
K1.4.2cd: svalak.sa.na.m gha.taabhaasamaatre.naathaakhilaatmanaa

V.r: sm.rti"saktyaa sa iti puurvaanubhuutam+ svalak.sa.nam+ paraam.r"sann
aabhaasayati+ eva+ anyathaa prakaa"sitasya paraamar"sas+ na k.rtas+ syaat
svasattaakaala eva ca, tena smara.nakaale na.s.tasya+ api+ aabhaasas+ na du.syati / kadaa
cit tu+ arthitaava"saat+ gha.takaa~ncanadravyasattaadyanyatamaikaabhaasa+ruupe.na+
eva+ asya sphu.taavabhaasa.h, anyadaa tu sarvaatmanarthitvena tathaa+ eva /
ati"sayanirantaraavahitacetatas tu d.r.s.taarthapratyak.siikaara eva //

K1.4.3ab: na ca yukta.m sm.rter bhede smaryamaa.nasya bhaasanam
K1.4.3cd: tenaikya.m bhinnakaalaanaa.m sa.mvidaa.m veditai.sa sa.h

V.r: puurvaanubhuutas+ caarthas+ anubhavana saha taatkaalikasm.rtiprakaa"se+
avabhaasamaanas+ sm.rtyabhinna eva prakaa"saat+ bhinnasya
prakaa"samaanataanupapattes+ / evam+ caanubhavas.m.rtyaadi+sa.mvidaaam aikyam+ sa
eva caatmaa vedakas+ / tathaa hi //

K1.4.4ab: naiva hy anubhavo bhaati sm.rtau puurvo .arthavat p.rthak
K1.4.4cd: praag anvabhuvam aham ity aatmaaroha.nabhaasanaat

V.r: sm.rtau smaryamaa.nas+ anubhuutaarthas+ yathaa p.rthagbhuyas+ bhaati na
tathanubhavas+ svaatmana eva+ aha.mtaapratyeyasya+ anubhavamayatvena prathanaat,
yas+ caanekakaalas+ aha.mvedyas+ arthas+ sa eva+ aatmaa //

K1.4.5ab: yoginaam api bhaasante na d.r"so dar"sanaantare
K1.4.5cd: svasa.mvidekamaanaas taa bhaanti meypade .api vaa

V.r: sarvaj~naanaam api pramaatraantaragatopalambhaas+
svasa.mvinmaatravedyasvabhaavaas+ svaatmaaru.dhaa eva bhaaseran, atas+ ca
te.saam+ yoginaam+ paraatmataapattis+ eva tattvam / prameyakak.syaayaam api

gha.taadivat praatisvikena "suddhabodhaatmanaa ruupe.naavabhaaseran yadi tathaa
sa.mbhavet /

K1.4.6ab: smaryate yad d.rg aasiin me saivam ity api bhedata.h

K1.4.6cd: tad vyaakara.nam evaasyaa mayaa d.r.s.tam iti sm.rte.h

V.r: mayaa d.r.s.tam iti pramaatraantargatadar"sanaparaamar"saatmikaayaa eva
sm.rtes+ vibhajya kathanam, etat+ evam anubhavas+ asau mamaabhuut+ iti bhedena+
api nirde"sas+ /

K1.4.7ab: yaa ca pa"syaamy aham ima.m gha.to .ayam iti vaavasaa

K1.4.7cd: manyate samaveta.m saapy avasaatari dar"sanam

V.r: para.hsthitaarthavikalpane+ api gha.tam imam+ pa"syaami gha.tas+ ayam iti vaa
pramaat.rmayam eva dar"sanam+ pratyavam.r"syate //

K1.4.8ab: tan mayaaÊd.r"syate d.r.s.to .aya.m sa ity aam.r"saty api

K1.4.8cd: graahyagraahakataabhinnaav arthau bhaata.h pamaatari

V.r: tasmaat+ d.rkparaamar"sapura.hsaaraayaam+ sm.rtau vikalpamaatre
vaaÊd.rk"sabdaanuvvedham+ vinaa+ api sa iti+ ayam iti vaarthamaatranirde"sena
sarvatraikapramaat.rliinau+ eva+ anubhaavyaanubhaavakau
maayaak.rtavicchinnaavabhaasau+ api prakaa"sete //

iti j~naanaadhikaare caturtham aahnikaam //

K1.5.1ab: vartamaanaavabhaasaanaa.m bhaavaanaam avabhaasanam

K1.5.1cd: anta.hsthitavataam eva gha.tate bahir aatmanaa

V.r: pratyak.se+ api yaavat+ arthaanaam+ bhedena+ avabhaasas+
pramaatrantarliinaanaam eva sataam+ yuktas+ //

K1.5.2ab: praagivaartho .aprakaa"sa.h syaat prakaa"saatmatayaa vinaa

K1.5.2cd: na ca prakaa"so bhinna.h syaad aatmaarthasya prakaa"sataa

V.r: pramaat.rsa.mj~naprakaa"sasvaruupataam+ vinaa yathaadau gha.tas+ asya
naavabhaasas tathaa j~naanakaale+ api syaat, prakaa"samaanataa caarthasya prakaa"sas+
svaruupatas+ na tu bhinnas+ //

K1.5.3ab: bhinne prakaa"se caabhinne sa.mkaro vi.sayasya tat

K1.5.3cd: prakaa"saatmaa prakaa"syao .artho naaprakaa"sa"s ca siddhyati

V.r: prakaa"samaatram+ caarthaat+ bhinnam+ sarvaarthasaadhaara.nam+ tasya gha.tasya prakaa"sas+ ayam ayam+ pa.tasya+ eva+ iti vi.sayaniyamas+ niribandhanas+ / tasmaat+ arthasya siddhis+ prakaa"saatmataayattaa //

K1.5.4ab: tattadaakasmikaabhaaso baahya.m ced anumaapayet
K1.5.4cd: na hy abhinnasya bodhasya vicitraabhaasahetutaa

V.r: ja.daanaam aabhaasamaanataa+ eva sattaasiddhis+ saa ca aabhaasaatmataa+ eva / tatas+ ca bodhamaatram ekam eva+ atra tattvam / tasya+ avi"se.se+ api krame.na vi"si.syamaa.nas+ arthaavabhaasas tatas+ anyam aprakaa"samaanam+ hetutayaa baahyam artham uuhayet+ indiyavat //

K1.5.5ab: na vaasanaaprabodho .atra vicitro hetutaam iyaat
K1.5.5cd: tasyaapi tatprabodhasya vaicitrye kim nibandhanam

V.r: vicitravaasanaaprabodhas+ na bodhaat+ bhinna.h, tasya+ api vaicitrye kas+ hetus+ / tatas+ baahya eva+ arthas+ bhinnaabhaasahetus+ //

K1.5.6ab: syaad etad avabhaase.su te.sv evaavasite sati
K1.5.6cd: vyavahaare kim anyena baahyenaanupapattinaa

V.r: aabhaasamaanais+ eva arthais+ vyavahaara.h, te caabhaasaatmakaas+ santu kaa k.satis+ / tat kim+ baahyena kaaryam+ taavataa lokayaatraasamaaptes+ / baahyas+ caarthas+ pramaa.nabaadhitas+ saavayavas+ viruddhadharmaadhyaasaades+ niravayavas+ ca dik.sa.tkayogaades+ bahu"sas+ //

K1.5.7ab: cidaatmaiva hi devo .anta.hsthitam icchaava"saad bahi.h
K1.5.7cd: yogiiva nirupaadaanam arthajaata.m prakaa"sayet

V.r: cittattvam eva ii"svaratvaat svaatma+ruupataayaa upapannaabhaasanam ananta"saktitvaat+ icchaava"saat+ m.rdaadi+kaara.nam+ vinaa+ eva baahyatvena gha.tapa.taadikam artharaa"sim+ prakaa"sayet //

K1.5.8ab: anumaanam anaabhaatapuurve naive.s.tam indriyam
K1.5.8cd: aabhaatam eva biijaader aabhaasaad dhetuvastuna.h

V.r: puurvaavabhaataanta.hsthita eva+ arthe naantariiyakaarthadar"sanava"saat tattadde"sakaalaadi+yojanayaa vimar"sanam anumaanam / indriyam api+ anumiiyate ki.mcinmaatram+ nimittam+ tat+ ca biijaadyaabhaasaat+ aabhaasitam eva //

K1.5.9ab: aabhaasa.h punaraabhaasad baahyasyaasiit katha.m cana
K1.5.9cd: arthasya naiva tenaasya siddhir naapy anumaanata.h

V.r: gha.taadyaabhaasaat+ baahyasya+ anupapattes+ naasiit+ aabhaasa.h, tatas tatra naanumaanaat+ api siddhis+ //

K1.5.10ab: svaamina"s caatmasa.msthasya bhaavajaatasya bhaasanam
K1.5.10cd: asty eva na vinaa tasmaad icchaamar"sa.h pravartate

V.r: cidaatmana"s ce"svarasya aatmaniivaabhedena+ arthe.su+ api prakaa"se+ asti+
anyathaa pratibhaasamaanaarthaikavi.sayas+ nirmaat.rtaamayas+ vimar"sa
icchaa+ruupas+ na syaat //

K1.5.11ab: svabhaavam avabhaasasya vimar"sa.m vidur anyathaa
K1.5.11cd: prakaa"so .arthoparakto .api spha.tikaadija.dopama.h

V.r: prakaa"sasya mukhya aatmaa pratyavamar"sa.h, tam+ vinaa arthabheditaakaarasya+
api+ asya svacchataamaatram+ na tu+ ajaa.dyam+ camatk.rtes+ abhaavaat //

K1.5.12ab: aatmaata eva caitanya.m citkriyaa citikart.rtaa
K1.5.12cd: taatparye.noditas tena ja.daat sa hi vilak.sa.na.h

V.r: aatmadravyasya bhaavaatmakam api+ etaj ja.daat+ bhedakatayaa vimar"saakhyam+
mukhyam+ ruupam uktam+ caitanyam+ d.r"si"saktis+ citis+ iti [adopt var: citi"saktis+
d.r"sir iti] / saa cetanakriyaa citikart.rtaa+ eva //

K1.5.13ab: citi.h pratyavamar"saatmaa paraa vaak svarasoditaa
K1.5.13cd: svaatantryam etan mukhya.m tad ai"svarya.m paramaatmana.h

V.r: abhinnavaacyaadyaa vaag e.saa nityacitsvaruupatvena+ anaadyantaaparatantraa,
bhaavaantaraanapek.sam+ "suddham etat svaatantryam ai"svaryasa.mj~nam //

K1.5.14ab: saa sphurattaa mahaasattaa de"sakaalaavi"sŽ.sinii
K1.5.14cd: sai.saa saaratayaa proktaa h.rdaya.m parame.s.thina.h

V.r: sphurat+ruupataa sphura.nakart.rtaa abhaavaapratiyoginii+ abhaavavyaapinii sattaa
bhavattaa bhavanakart.rtaa nityaa de"sakaalaaspar"saat saa+ eva pratyavamar"saatmaa
citikriyaa"saaktis+ / saa vi"svaatmanas+ parame"svarasya svaatmaprati.s.thaaruupaa
h.rdayam iti tatra tatraagame nigadyate //

K1.5.15ab: aatmaanam ata evaaya.m j~neyiikuryaat p.rthaksthiti
K1.5.15cd: j~neya.m na tu tadaunmukhyaat kha.n.dyetaasya svatantrataa

V.r: etaad.r"sa"suddhasvaatantryava"saat+ nai.sa p.rthag eva labdhapрати.s.tham+ vastu+
avaiti, api tu+ aj~neyam aatmaanam aniyantritaprabhaavatayaa j~neyiikaroti /
bhinnaj~neyasaapek.satve j~naanakart.rtaa mlaayet //

K1.5.16ab: svaatantryaamuktaatmaana.m svaatantryaad advayaatmana.h
K1.5.16cd: prabhur ii"saadisa.mkalpair nirmaaya vyavahaarayet

V.r: ata eva vedyaiibhaavalak.sa.napuur.nataamayaat svaatantryaat tadaaniintanam eva vedakam aatmaanam ii"svaras+ "sivas+ vediteti+ evamaadi+vikalpais+ aabhaasayati bhaavanaadivyaahaaraartham //

K1.5.17ab: naahantaadiparaamar"sabhedaad asyaanayataatmana.h
K1.5.17cd: aha.mm.r"syatayaaivaasya s.r.stes ti"nvaacyakarmavat

V.r: vartamaanapramaat.rbhaave naaha.mpratyavamar"sasya prameyatvenedantaa / vimar"sabhede caabhaasabhede ca pramaataa+ eve"svara"sabdena s.r.s.tas+ aham+ paraamar"savyavadhaanena kevalam, yathaa kriyaadi+"sabdena pacatyaadivaacyas+ arthas+ / yathaahus+ kriyaagu.najaatisa.mbandhaadi"saabdais+ na kriyaadaya ucyante pacatyaadimukhena+ abhidhaanaat / ii"svara"sabdaat+ aatma"sabdaat+ caaham iti paraam.r"san na eva+ aatmaanam avaiti na saak.saat, pratiitis tu+ asti+ eva sm.rtyeva+ anubhavamukhena+ anubhuutasya //

K1.5.18ab: maayaa"saktyaa vibho.h saiva bhinnasa.mvedyagocaraa
K1.5.18cd: kathitaa j~naanasa.mkalpaadhyavasaayaadinaamabhi.h

V.r: prakaa"saatmanas+ parame"svarasya maayaa"saktyaa svaatma+rupam+ vi"svam+ bhede aabhaasyate / tatas+ saa+ eva citis+ j~naanam adhyak.sam / tasya+ eva bhinnasya+ aabhaatasya sm.rtis+ sa.mkalpas+ adhyavasaayas+ manobuddhiruupatve+ api citis+ eva //

K1.5.19ab: saak.saatkaarak.sa.ne .apy asti vimar"sa.h katham anyathaa
K1.5.19cd: dhaavanaady upapadyeta pratisa.mdhaanavarjitam

V.r: saak.saatkaaralak.sa.ne j~naane+ api citas+ arthapratyavamar"sas+ asti suuk.sma.h, vaacanadhaavanaadau "siighrakriyaa tattadd.r"syamaanade"saadyupaaditsaajhaasaanusa.mdhaanena hi bhavet //

K1.5.20ab: gha.to .ayam ity adhyavasaa naamaruupaatireki.nii
K1.5.20cd: pare"sa"saktir aatmeva bhaasate na tv idantayaa

V.r: ayam iti gha.tas+ iti vaa+ adhyavasaayas+ bhinna+prakaa"samaana+naama+ruupa+atiriktas+ citi+"sakti+mayas+ eva+ aatmaa+ iva+ abhedena avabhaasate //

K1.5.21ab: kevala.m bhinnasamvedyade"sakaalaanurodhata.h
K1.5.21cd: j~naanasm.rtyavasaayaadi sakrama.m pratibhaasate

V.r: cittattvasya maayaa"saktyaa bhinnam+ gha.taadi sa.mvedyam+ tattadde"sakaalabhinnam+ prakaa"syate yasya+ abhedena+ ava.s.tambhaat+ vibhinnade"sakaalaadinaa j~naanasm.rtyaadyaabhaasate //

iti j~naanaadhikaare pa~ncamam aahnikaam //

K1.6.1ab: aha.mpratyavamar"so ya.h prakaa"saatmaapi vaagvapu.h
K1.6.1cd: naasau vikalpa.h sa hy ukto dvayaak.sepii vini"scaya.h

V.r: prakaa"sasya+ aatmani+ ahamiti paraavaak+ruupatvaat saabhilaapas+ api
svabhaavabhuutas+ pratyavamar"sas+ na vikalpa iti+ ucyate, sa hi
pratiyogini.sedhapuurvas+ ni"scayas+ na caatra pratiyogisa.mbhavas+ //

K1.6.2ab: bhinnayor avabhaaso hi syaad gha.taagha.tayor dvayo.h
K1.6.2cd: prakaa"sasyeva naanyasya bhedinas tv avabhaasanam

V.r: prakaa"saat+ dvitiiyasya bhinnasya pratiyoginas+ aprakaa"sasa.mj~nasya+
anavabhaasane prakaa"setaratvam+ na syaat / tasya+ anaabhaase vyapohanaayogaat+
vikalpataahaanis+ //

tathaa ca

K1.6.3ab: tadatatpratibhaabhaajaa maatraivaatadvyapohanaat
K1.6.3cd: tanni"scayanamukto hi vikalpo gha.ta ity ayam

V.r: pramaatus+ eva svatantrasya+ antarliinatadatadarthaabhaasasya atadapohanena
gha.ta iti ni"scayas+ vikalpas+ naama vyaapaaras+ //

K1.6.4ab: cittattva.m maayayaa hitvaa bhinna evaavabhaati ya.h
K1.6.4cd: dehe buddhaav atha praa.ne kalpите nabhasiiva vaa
K1.6.5ab: pramaat.rtvenaaham iti vimar"so .anyavyapohanaat
K1.6.5cd: vikalpa eva sa parapratiyogy avabhaasaja.h

V.r: cidacittattvasya+ eva+ ii"svarasya maayaa"saktyaa bhedaavabhaasini "sariire
buddhau+ aantare vaa spar"se taduttiir.ne vaakaa"sa iva "suunya eva vikalpите+ ahamiti
pramaat.rbhaavena vimar"sa.h,
tattadaabhaasamaana"sariiraadi+pratiyogyapohanakara.naat+ gha.tas+ ayam itivat+
vikalpa eva //

K1.6.6ab: kaadaacitkaavabhaase yaa puurvaabhaasaadiyोजना
K1.6.6cd: sa.mskaaraat kalpanaa proktaa saapi bhinnaavabhaasini

V.r: vichinnavicchinne.su "suunyadehaadyaabhaasabhede.su
puurvaabhaasaaha.mkaaraakhyaanaam
aikyayojanaanta.hpuurvaabhaasasthitilak.sa.nasa.mskaaraa"sritaa
pramaat.rvyaapaara+ruupaa kalpanaa+ eva pratyabhij~naakhyaa //

K1.6.7ab: tad eva.m vyavahaare .api prabhur dehaadim aavi"san
K1.6.7cd: bhaantam evaantar arthaugham icchayaa bhaasayed bahi.h

V.r: aadi+sarge vaa vyavahaare+ api vaaÊmahe"svaras+ maayaa"saktyaa dehaadim
aatmatvena abhinivi"sya pramaataaram+ kurvann anta.hsthitam+ vibhaantam eva tam+

tam artham+ krame.na bahiiruupam+ kart.r"saktyaa bhaasayati / tathaabhaasanam
evotpaadanam / asya dehaadyanaavi.s.tasya tu svatas+ yugapat+ ahamidam iti
sarvaarthaprakaa"sas+ //

K1.6.8ab: eva.m sm.rtau vikalpe vaapy apohanaparaaya.ne
K1.6.8cd: j~naane vaapy antaraabhaasa.h sthita eveti ni"scitam

V.r: sarvasa.mvitsu sarvaarthaavabhaasas+ pramaat.rsa.mliinas+ cittattvavat+
aanuruupye.na prakaa"samaanas+ sadaa sthita eva //

K1.6.9ab: ki.m tu naisargiko j~naane bahiraabhaasanaatmani
K1.6.9cd: puurvaanubhavaruupas tu sthita.h sa smara.naadi.su

V.r: j~naane bahiraabhaasana+ruupe sahaja eva cittattvasya+ antararthaavabhaasa.h,
sm.rtyaadau tu puurvaanubhavaatmaa / ata eva sm.rtis+ sa.mskaarajocyate //

K1.6.10ab: sa naisargika evaasti vikalpe svairacaari.ni
K1.6.10cd: yathaabhimatasa.msthaanaabhaasanaad buddhigocare

V.r: avatantras tu vikalpas+ cak.suraadyagocaram api buddhavi.sayataapaadanena
yathaaruci puurvaanubhuutatvaavimar"sanena navam eva tam+ tam artham aabhaasayati
sa.mnive"savi"se.sam+ ca / tatraasau+ arthas+ sahaja eva+ asti //

K1.6.11ab: ata eva yathaabhii.s.tasamullekhaavabhaasanaat
K1.6.11cd: j~naanakriye sphu.te eva siddhe sarvasya jivata.h

V.r: apuurvaarthanirmaa.naj~naanasaamaarthyaat+ ca vikalpa eva sarvasya
sarvaj~natvam+ sarvakart.rtvam+ ca sphu.tam

iti j~naanaadhikaare .sa.s.tham aahnikam

saptamam aahnikam

K1.7.1ab: yaa cai.saa pratibhaa tattatpadaarthakramaruu.sitaa
K1.7.1cd: akramaanantacidruupa.h pramaataa sa mahe"svara.h

V.r: tattatpadaarthakramaacchuritas+ cai.sas+ anta.hsthita eva aabhaasas+
sarvasa.mvitkaalavyaapyakramaanantacinmaya aatmasa.mj~nas+ pramaataa
svaa"ngabhuute prameye nirmaat.rtayaa mahe"svaras+ ca //

K1.7.2ab: tatadvibhinnasa.mvittimukhair ekapramaatari
K1.7.2cd: pratiti.s.thatu bhaave.su j~naateyam upapadyate

V.r: anekasa.mvitsrotomukhais+ ekapramaat.rsindhum upaliya bhaavabhedaas+
kaaryakaara.nataadi+vyavahaarasamanvayam+ bhajante //

K1.7.3ab: de"sakaalakramaju.saam arthaanaa.m svasamaapinaam
K1.7.3cd: sak.rdaabhaasasaadhyo .asaav anyathaa ka.h samanvaya.h

V.r: svaruupam avabhaasanam+ ca bhaavaanaam+ svaatmaparini.s.thitam eva /
yugapadekaabhaasanibandhanas+ cai.saam+ samanvayas+ / sas+ abhinnas+
pramaat.rliinatayaa kalpate /

K1.7.4ab: pratyak.saanupalambhaanaa.m tattadbhinnaa.m"sapaatinaam
K1.7.4cd: kaaryakaara.nataasiddhihetutaikapramaat.rjaa

V.r: kaaryakaara.nabhaava iva tatsiddhis+ api pratyak.saanupalambhais+
ekapramaat.rmukhena samanvayam aagatya kriyate, asamanvitaas+
pratyak.saanupalambhaas+ kramikasvavi.sayamaatraj~naapanak.sii.naa na+
anyonyaapek.sopalak.sa.nak.samaas+ //

K1.7.5ab: sm.rtau yaiva svasa.mvitti.h pramaa.na.m svaatmasa.mbhave
K1.7.5cd: puurvaanubhavasadbhaave saadhana.m saiva naaparam

V.r: puurvaanubhasvasa.mvedanasya abhaavaat sm.rtisvasa.mvedanam eva
atraikaarthaabhaasamayapramaat.r+ruupam+ sm.rtisvaruupa iva pramaa.nam / sm.rtes+
puurvaanubhavaabhaasaabhaave kaaryakaara.nabhaavaasiddhes+ na kaaryali"ngataa //

K1.7.6ab: baadhyabaadhakabhaavo .api svaatmani.s.thaavirodhinaam
K1.7.6cd: j~naanaanaam udiyaad ekapramaat.rparini.s.thite.h

V.r: bhinnasvaabhaasamaatrani.s.thaanaam+ j~naanaanaam+ kas+ virodha.h, tat
katha.mEbaadhyabaadhkatvam / ekapraamaat.rvi"sraantau tu yuktam //

K1.7.7ab: viviktabhuutalaj~naana.m gha.taabhaavamativ yathaa
K1.7.7cd: tathaa cecchuktikaaj~naana.m ruupyaj~naanaapramaatvavit

V.r: iha bhuutale gha.tas+ naastiiti gha.taabhaavaj~naanam+ kevalabhuutalaj~naanam
eva "suunyabhuutalasya gha.taabhaava+ruupatvaat / tathaa+ eva yadi "suktikaarajatayos+
aparasparaatmatvaat+ "suktikaa+j~naanam+ rajataaj~naanam iti pratyak.sam+
baadhakam //

K1.7.8ab: naiva.m "suddhasthalaj~naanaat siddhyet tasyaagha.taatmanaa
K1.7.8cd: na tuupalabdhiyogyasyaapy atraabhaavo gha.taatmana.h

V.r: kevalabhuutalajnaanaat+ bhuutalasya+ agha.taatmataa sidhyati, na tu tatraadhaare
bhinnas+ dar"sanayogyas+ api gha.tas+ naasti //

K1.7.9ab: vivikta.m bhuutala.m "sa"svad bhaavaanaa.m svaatmani.s.thite.h
K1.7.9cd: tat katha.m jaatu tadj~naana.m bhinnasyaabhaavasaadhanam

V.r: bhuutalam abhuutalaviviktam+ sadaa+ eva tat katham+ tajj~naanam+ kadaacit+ eva tatra bhinnagha.taabhaavam+ saadhayet / bhinnagha.taviviktataa ca bhuutalasya kadaacit kam+ ruupam+ syaat+ yadi gha.tasahitataa+ api kadaacit svaruupam+ bhavet, na tu+ evam+ / padaartau dvau+ eva svaatmaparini.s.thitau, saahityam+ na tadatiriktam ubhayaatmakam ekaruupam / j~naanam ekam+ tuubhayaabhaasasa.msargaatmakam api+ ekaabhaasaj~naanaantaraabhaavaruupam / vastu punas+ svaatmani.s.tham eva paricchinatiiti na vastubalena prade"sadar"sanaat prade"sasiddhivat+ gha.taabhaavasiddhis+ / ubhayaabhaasaikaj~naanaatmakakaaryaabhaavaat tu syaat / na ca+ evam+ vyavadhaanena pratiitis+ prade"sadar"sanaat+ eva tatsiddhes+ //

K1.7.10ab: kim tv aalokacayo .andhasya spar"so vo.s.naadiko m.rdu.h

K1.7.10cd: tatraasti saadhayet tasya svaj~naanam agha.taatmataam

V.r: prade"se.su+ aalokapuram+ santamase m.rdum u.s.naadikam+ spar"sam+ vaa gha.ta+ruupaspar"saabhaavaatmakam anubhuuyaalokaadi gha.taabhaavas+ atraasti, gha.tas+ naastiiti vyavahartum+ yuktam //

K1.7.11ab: pi"saaca.h syaad anaaloko .apy aalokaabhyantare yathaa

K1.7.11cd: ad.r"syo bhuutalasyaantar na ni.sedhya.h sa sarvathaa

V.r: na ca+ evam aalokasya pi"saacaanyatvaat tatra pi"saacani.sedhaprasa"nga.h, sa hi+ ad.r"syas+ anyatve+ api yathaa m.rdgolakasya+ api+ antaranivaaryas tathaalokasya+ antare / tatas tasya anyamata ivaasmanmate+ api naad.r"syatvaat+ abhaavasiddhis+ //

K1.7.12ab: eva.m ruupyavidaabhaavaruupaa "suktimatir bhavet

K1.7.12cd: na tv aadyarajataj~napte.h syaad apraamaa.nyavedikaa

V.r: "suktij~naanam eva rajataj~naanaabhaavaruupam+ sidhyati, tadaaniintana"suktij~naanaanubhavana na bhinnasya+ atitasya ruupyaj~naanasya+ apraamaa.nyam //

K1.7.13ab: dharmyasiddher api bhaved baadhaa naivaanumaanata.h

K1.7.13cd: svasa.mvedanasiddhaa tu yuktaa saikapramaat.rjaa

V.r: "suktikaaj~naanakaale ca na puurvam+ rajataj~naanam asti / tatas+ sa dharmii na siddha iti naanumaanena baadhaa, ekapramaat.rmayasvasa.mvedane tu+ ekade"saava.s.tambhyubhayaj~naanamayasa.mbandhabhaasanaat sidhyati / pa"scaatsa.mvaadas+ pratyak.sasvasa.mvedane puurvasya+ api tasya bhaasanaat+ ekam+ pramaa.nam itarat+ anyathaa+ iti bhavati / sa.mvaadas+ api+ ekapramaat.rk.rtas+ //

K1.7.14ab: ittham atyarthabhinnarthaaavabhaasakhacite vibhau

K1.7.14cd: samalo vimalo vaapi vyavahaaro .anubhuuyate

V.r: maayaa"saktyaa bhedavi.sayas+ ayam+ sarvas+ vyavahaaras tathaaj~naanainaam+ "suddhas+ aj~naanaandhaanaam+ tu malinas tattadbhinnarthaaavabhaasabhaaji bhagavati sa.mbhaavyate+ anubhavana //

iti j~naanaadhikaare saptamam aahnikam //

K1.8.1ab: taatkaalikaak.sasaamak.syasaapek.saa.h kevala.m kva cit

K1.8.1cd: aabhaasaa anyathaanyatra tv andhaandhatamasaadi.su

V.r: aabhaasaas+ kadaacit sannihitapratyak.saak.siptaa gha.tas+ ayam iti
vyavahaarahetava.h, andhatamasaadau tu puurvaanubhavotthitaas+ //

K1.8.2ab: vi"se.so .arthaavabhaasasya sattaayaa.m na puna.h kva cit

K1.8.2cd: vikalpe.su bhaved bhaavibhavadbhuutaarthagaami.su

V.r: sm.rtyutprek.saa+ruupe.su pratyak.sap.r.s.thapaati.su svatantre.su vaanye.su
vikalpe.su kaalatrayavi.saye.su+ arthaavabhaasas+ antas tulya eva+ avasthitas+ //

K1.8.3ab: sukhaadi.su ca saukhyaadihetu.sv api ca vastu.su

K1.8.3cd: avabhaasasya sadbhaave .apy atiiatvaat tathaa sthiti.h

V.r: sukhadu.hkhaadyaabhaasaas tatsaadhanaabhaasaas+ ca sadaivaantas+ santas+ api na
tadaahlaadaadi+mayiim+ sthitim+ kurvanti+ atiiatvaat+ bahis tadaaniim abhaavaat
tadaatvavi"si.s.taanaam+ ca tathaakaaritvaat //

K1.8.4ab: gaa.dham ullikhyamaane tu vikalpena sukhaadike

K1.8.4cd: tathaa sthitis tathaiva syaat sphu.tam asyopalak.sa.naat

V.r: kutas+ cit prayatnanive"saat svatantravikalpollikhitam+ sphu.tam eva sukhaadi
jaatam+ vikaasaadi+hetus+ //

K1.8.5ab: bhaavaabhaavaavabhaasaanaa.m baahyataa+ upaadhir i.syate

K1.8.5cd: naatmaa satta tatas te.saam aantaraa.naa.m sataa.m sadaa

V.r: sarve.saam aabhaasaanaam+ bhaavaabhaavavi.sayaanaam abahiiruupatve+ api
sattaasti+ eva sm.rtyaadau, baahyatvam hi te.saam upaadhis+ na svaruupam /
abhaavaabhaasasya+ anta.hsattaayaam api bahirabhaavaat tathaatvam //

K1.8.6ab: aantaratvaat pramaatraikye nai.saa.m bhedanibandhanaa

K1.8.6cd: arthakriyaapi baahyatve saa bhinnaabhaasabhedata.h

V.r: antas+ ca sarve.saam eva niilasukhaadyaa bhaasaanaam sadaa sattve+ api
pramaat.rmaatruupatvaat kaaryakaara.naadi+bhedaa"srayaa naarthakriyaa,
pramaatus+ bhede+ api bauddhacaak.su.satvaadibhedena+ aabhaasabhedaat+
aabhaasaa"sritarthakaarita+ api bhidyate ruupaadiinaam //

K1.8.7ab: cinmayatve .avabhaasaanaam antar eva sthiti.h sadaa

K1.8.7cd: maayayaa bhaasamaanaanaa.m baahyatvaad bahir apy asau

V.r: citsvaruupatvena+ aabhaasaanaam+ sadaantastattva eva sthitis+ / maayaa+"sakyaa
bahis+ pratyak.satvena prakaa"syamaane.su bhaave.su prakaa"sa+avyatirikte.su
bahis+aabhaasas+ iti+ ucyaate, tat+ api te.saam aantaratvam eva sis.rk.saadau tu
bhaavaanaam api //

K1.8.8ab: vikalpe yo .ayam ullekha.h so .api baahya.h p.rthakpratha.h

K1.8.8cd: pramaatraikaatmyam aantarya.m tato bhedo hi baahyataa

V.r: vikalpe gha.taadyullekhas+ cak.suraadyagocare+ api p.rthagaabhaasaat+ baahya
eva / aha.mvimar"sas+ hi+ aantaratva.m, idam iti tu baahyataa / evam+ ca gha.taadiinaam
ubhayii baahyataa baahyaanta.hkara.nadvayiivedyataa, sukhaades tu+
ekaanta.hkara.navedyataa+ eva //

K1.8.9ab: ullekhasya sukhaade"s ca prakaa"so bahir aatmanaa

K1.8.9cd: icchaato bhartur adhyak.saruupo .ak.saadibhuvaa.m yathaa

V.r: ullekhasukhadu.hkhalajjaadiinaam+ caak.su.saanaam+ ruupaadiinaam ive"svarasya
"sakyaa saak.saatkara.naruupas+ bauddhas+ prakaa"sas+ //

K1.8.10ab: tadaikyena vinaa na syaat sa.mvidaa.m lokapaddhati.h

K1.8.10cd: prakaa"saikyaat tad ekatva.m maataika.h sa iti sthitam

V.r: tattadvibhinnasa.mvit+anusandhaanena hi vyavahaaras+ / ekas+ ca prakaa"saatmaa
tadanusandhaana+ruupas+ sa eva ca+ ekas+ pramaataa paramaatmasa.mj~nas+ //

K1.8.11ab: sa eva vim.r"sattvena niyatena mahe"svara.h

K1.8.11cd: vimar"sa eva devasya "suddhe j~naanakriye yata.h

V.r: sa paramaatmaa cidrupovimar"saakhyena+ eva mukhyasvabhaavena+
avyabicaari.naa mahe"svaras+ / cittattvasya vi"svaatmanas+ "sivasa.mj~nasya+
aha.mvimar"sanam eva "suddhe j~naanakriye, bhinnaabhinnaj~neyakaaryagate tu+
ii"svarasya "suddhaa"suddhe, bhinnaarthavi.saye tu pu.msas+ sattvarajov.rtti+ruupe
prakaa"saprav.rttisa.mj~ne tamasaa sa.mkucite+ a"suddhe eva//

iti j~naanaadhikaare .a.s.tamaahnikaam //

iti j~naanaadhikaara.h //

kriyaadhikaara.h //

prathamam aahnikaam//

K2.1.1ab: ata eva yad apy ukta.m kriyaa naikasya sakramaa

K2.1.1cd: eketyaadi pratik.sipta.m tad ekasya samarthanaat

V.r: ekacittattvasamarthanaat+ ekasa.mbandhii vyaapaara eka eva+ iti kriyaapi+ apak.rtaduu.sa.naa //

K2.1.2ab: sakramatva.m ca laukikyaa.h kriyaayaa.h kaala"saktita.h

K2.1.2cd: gha.tate na tu "saa"svatyaa.h praabhavyaa.h syaat prabhor iva

V.r: maayaa"saktes+ bhinnabhaavaavabhaasaanaam+ kriyaa ca kaala"saktiva"saat sakramaa na tu+ aatmavimar"sa+ruupaanaadi+nidhanaa prabhos+ svabhaavabhuutaa //

K2.1.3ab: kaala.h suuryaadisa.mcaaras tattatpu.spaadijanma vaa

K2.1.3cd: "siito.s.ne vaatha tallak.sya.h krama eva sa tattvata.h

V.r: saa saa prasiddhaa kriyaa kaalas+ "siitaadi vaa tat+upalak.sitas+ sarva+bhinna+avabhaasamaana+bhaava+upaadhibhuutas+ kramas+ eva vaa+ asau tasya+ eva+ upayogaat //

K2.1.4ab: kramo bhedaa"srayo bhedo .apy aabhaasasadasattvata.h

K2.1.4cd: aabhaasasadasattve tu citraabhaasak.rta.h prabho.h

V.r: anyonya+aabhaasa+"suunya+bhinna+bhaava+avabhaasa+vaicitrya+kriyaa+ eva prabhos+ bhaave.su krama+hetus+ //

K2.1.5ab: muurtivaicitryato de"sakramam aabhaasayaty asau

K2.1.5cd: kriyaavaicitryanirbhaasaat kaalakramam apii"svara.h

V.r: anekasya+ anyonya+bheda+aabhaasaat+ de"sa+kramas+ kriyaa+mukhena kaala+kramas+ api / ekasya tu bhaavasya tat+tat+janma+sattaa+vipari.naama+aadi+kriyaa+bhedaat kaalakramas+ eva //

K2.1.6ab: sarvatraabhaasabhedo .api bhavet kaalakramaakara.h

K2.1.6cd: vicchinnabhaasa.h "suunyaader maatur bhaatasya no sak.rt

V.r: sarvatra+ arthe vicitras+ avabhaasas+ "suunya+dehaades+ eva pramaatus+ kaala+krama+aabhaasa+hetus+, sa hi praak+kaalas+ na tathaa tadaaniim+ bhaasate sm.rtim+ vihaaya sva+vartamaana+apek.sayaa ca+ asau bhuuta+bhavi.syatte vyavaharati / sak.rt+vibhaatasya tu bhaasana+kriyaa+vicchedaat+ aav.rtti+ga.nana+abhaavaat+ na+ aatmani+ iva+ arthe.su+ api kaala+bhedaas+ /

K2.1.7ab: de"sakramo .api bhaave.su bhaati maatur mitaatmana.h

K2.1.7cd: svaatmeva svaatmanaa puur.naa bhaavaa bhaanty amitasya tu

V.r: parimitam+ pramaataram+ apek.sya bhaavas+ tatas+ anyonyam+ ca bhinnaa duura+aadi+vyapade"sa+bhaajas+ ca, prakaa"sa+eka+ruupatvena tu+ ii"svarasya na kva+ api+\var{kvaapy}\lem \em kvapy \ed} aprakaa"sa+sa.mbhavaat+ paramaa.nau+ api /

prakaa"sa+ghanasya na+ aatmanas+ bhinnam+ duuram+ vaa+ anya+anyatas+ vaa
kim+cit+ aabhaati //

K2.1.8ab: ki.m tu nirmaa.na"sakti.h saapy eva.m vidu.sa ii"situ.h

K2.1.8cd: tathaa vij~naat.rvij~neyabhedo yad avabhaasyate

V.r: evam+ puur.natayaa prakaa"samaanasya+ api parame"svarasya saa+ e.saa
s.r.s.ti+"saktis+ yat+ j~naat.r+j~neyasvabhaavaas+ bhaavaas+ svatas+ anyonyam+ ca
vibhaagena+ avasiiyante, na ca tathaa+avasaayena tasya svaruupa+sthitis+ tirodhiiyate //

iti kriyaa+adhikaare prathamam+ aahnikam+ //

dvitiiyam+ aahnikam+ //

K2.2.1ab: kriyaasa.mbandhasaamaanyadravyadikkaalabuddhaya.h

K2.2.1cd: satyaa.h sthairyopayogaabhyaam ekaanekaa"srayaa mataa.h

V.r: kriyaa+vat+ anye+ api sa.mbandha+aadayas+ eka+aneka+vi.sayaas+ api
satya+aabhaasaas+, sarvadaa+upayoginaam+ e.saam+ arthavattvena+
aparihara.niiyatvaat+ //

K2.2.2ab: tatraikam aantara.m tattva.m tad evendriyavedyataam

K2.2.2cd: sa.mpraapyaanekataa.m yaati de"sakaalasvabhaavata.h

V.r: abhinnam+ eva tattvam+ antas+ bahis+ aabhaasa+bhedaat+ eka+anekam+,
bahis+de"sa+kaala+svabhaava+bheda+aabhaasa+sa.mbheda+maya+eka+ekas+svalak.sa.
na+aabhaasaanaam+ anekatvaat+ //

K2.2.3ab: tadvyaalambanaa etaa mano .anuvyavasaayi sat

K2.2.3cd: karoti maat.rvyaapaaramayii.h karmaadikalpanaa.h

V.r: madhyasthatayaa+ antas+bahis+tattva+vi.sayaa maanasyas+
kriyaa+aadi+kalpanaas+ pramaat.r+vyaapaara+ruupaas+ //

K2.2.4ab: svaatmani.s.thaa viviktaabhaa bhaavaa ekapramaatari

K2.2.4cd: anyonyaanvayaruupaikyayuja.h sa.mbandhadhiipadam

V.r: raaj~nas+ puru.sas+ iti+aadi+sa.mbandha+dhiyas+ antas+samanvayaat+ aikyam+
bahis+ sa.mbandhi+bhedam+ ca+ aalambante //

K2.2.5ab: jaatidravyaavabhaasaanaam bahir apy ekaruupataam

K2.2.5cd: vyaktyekade"sabheda.m caapy aalambante vikalpanaa.h

V.r: gavas+ caitras+ iti ca matayas+ bahis+ api
go+maatras+eka+ghana+puru.sa+vi"se.sa+aakaara+aabhaasa+aikyam+
svalak.sa.na+avayava+aabhaasa+bahutvam+ ca paraam.r"santi //

K2.2.6ab: kriyaavimar"savi.saya.h kaarakaa.naa.m samanvaya.h
K2.2.6cd: avadhyavadhimadbhaavaanvayaalambaa digaadidhii.h

V.r: kaa.s.tha+sthali+devadatta+odanaanaam+ pacati+ iti+ antas+samanvayaat+
bahis+bhedaat+ ca+ eka+aneka+vi.sayaa kriyaa+matis+ / de"sa+kaala+kramas+ api
bhaavaanaam+ avadhi+avadhi+mat+rupaa.naam+ anyonya+apek.sas+
sa.mbandha+bhedas+ eva tathaa+ eva+ eka+aneka+mayas+ /
jaati+dravya+kriyaa+sa.mkhya+aadi+matayas+ sarvaas+ eva
sa.mbandha+vi"se.sa+samavaaya+vi.sayaas+ eva //

K2.2.7ab: evam evarthasiddhi.h syaan maatur arthakriyaarthina.h
K2.2.7cd: bhedaabhedavataarthena tena na bhraantir iid.r"sii

V.r: eka+aneka+rupais+ eva kriyaa+aadibhis+ evam+ aabhaasa+anugu.nya+rupas+
pramaatus+ tat+arthinas+ arthakriyaa+sa.mvaadas+ / tatas+ na tat+buddhayas+
bhraantaas+ //

iti kriyaa+adhikaare dvitiiyam aahnikam //

t.rtiyam aahnikam //

K2.3.1ab: idam etaad.rgityeva.m yad va"saad vyavati.s.thate
K2.3.1cd: vastu pramaa.na.m tat so .api svaabhaaso .abhinavodaya.h
K2.3.2ab: so .antas tathaavimar"saatmaa de"sakaalaadyabhedini
K2.3.2cd: ekaabhidhaanavi.saye mitir vastuny abaadhita

V.r: yat+aayattaa hi vastunas+ svaruupe.na nityataa+vi"se.sa.nais+ vaa
vyavasthaapyamaanataa sas+ pramaatus+ svatvena+ apuurva+vastu+avabhaasa+ eva
sthitas+ pramaa.nam / sas+ eva ca+ aabhaasas+ ayam+ iti nityas+ iti vaa tathaa+ eva
p.rthaktayaa+ abhinavatvena ca pramaatari+ uparuu.dhas+ vimar"sa+rupataam
aapannas+ vimar"sa+bheda+anusaarya+ eka+eka+"sabda+vaacye p.rthak+p.rthak+ eva
tirask.rta+de"sa+aadi+bhede tasmin+ aabhaate+ eva saamaanya+ruupe vastuni
svaka+arthakriyaa+praapte pramaa.na+antare.na+ abaadhita+sthairyaa pramitis+
pramaat.r+vyaapaaras+ //

K2.3.3ab: yathaaruci yatharthitva.m yathaavyutpatti bhidyate
K2.3.3cd: aabhaaso .apy artha ekasminn anusa.mdhaanasaadhite

V.r: ekasmin+ eva ca+ eka+pratyavamar"sa+saamarthya+upapaadite vastuni
svecchaa+va"saat+ arthitva+anurodhaat+ vaa naipu.nya+va"saat+ vaa+
avabhaasa+bhedas+ //

tathaa hi

K2.3.4ab: diirghav.rttordhvapuru.sadhuumacaandanataadibhi.h

K2.3.4cd: yathaabhaasaa vibhidyante de"sakaalaavibhedina.h
K2.3.5ab: tathaiiva sadgha.tadravyakaa~ncanojjvalataadaya.h
K2.3.5cd: aabhaasabhedaa bhinnarthakaari.nas te pada.m dhvane.h

V.r: ekasmin+ eva gha.ta+aadau+ arthe+ avadhitsaa+va"saat+ diirghataa
trya"srataa+paarimaa.n.dalya+aadi vaa+ aabhaati,
cihna+vyavadhaana+chaayaa+maatras+arthitaayaam+ puru.sas+ eva+
uurdhvataa+maatram+ pratibhaati, tat+kaarya+arthitaayaam+ tu nyak.se.na+
iik.samaa.nasya puru.sas+ / dhuuma+maatram+ eva kasya+ cit+ aabhaasate, tat+vidas+ tu
taar.nataa+aadi ma.ni+ruupya+aadi+vi"se.sas+ iva / sa ca tathaa bhidyamaanas+ api
de"sa+kaala+bhedam+ na sp.r"sati / tathaa+ eva gha.tas+ eva san+ nitya+aabhaasas+
anyaad.rk+ eva pa.ta+aadi+ananta+a"se.sa+artha+saadhaara~as+
sattaa+maatras+saadhya+sat+paraamar"sa+aadi+arthakriyaa+kaarii, tatra+ eva gha.tas+ iti
ca+ aabhaasas+ antas+bahi.skara.na+j~neyas+
p.rthu+budhnaa+udara+aakaara+artha+saamaanyas+ anyas+ eva yas+ pa.ta+aadi.su
na+asti, kaa~ncanas+ iti ca+ aparas+ yas+ m.r.t+maya+aadi.su na+ asti sa ca
tathaa+arthitaa+aadi+va"saat+ aindriyakas+ eva jaayate / eka+ekas+ ca+ asau+
aabhaasas+ eka+ekena+ "sabdena vyavahaara+artham+
tat+tat+niyata+arthakriyaa+arthibhis+ abhidhiyate, gha.tas+ iti na sattaa+ abhidhiyate
na ca kaa~ncanas+ iti gha.ta+aabhaasas+ / caitras+ iti baalya+aadi+saadhaara.nas+
de"sa+aadi+rahitas+ tathaa+ eva ca / tatas+ arthakriyaa bhinnaa //

K2.3.6ab: aabhaasabhedaad vastuunaa.m niyataarthakriyaa puna.h
K2.3.6cd: saamaanaadhikara.nyena pratibhaasaad abhedinaam

V.r: ekasmin+ eva svalak.sa.ne pratyaaabhaasam+ niyati+"saktyaa kaaryam+ niyमितam+
tathaa+bhuuta+aneka+kaarya+k.rt+aabhaasa+bheda+adhikara.nam+ ekam+ ca /
saamaanaadhikara.nya+aabhaasa+va"saat+ vastu / anekasya+ ekataa hi
saamaanaadhikara.nyam //

K2.3.7ab: p.rthagdiipaprakaa"saanaa.m srotasaa.m saagare yathaa
K2.3.7cd: aviruddhaavabhaasaanaam ekakaaryaa tathaikyadhii.h

V.r: bhinnaas+ pradiipa+prabhaas+ avibhaagena+ avabhaasante nadii+pravaahaas+ ca
sindhu+buddhau paanake ca te te rasaas+, tathaa
"sauklya+mahattva+pa.tatva+aadi+avabhaasaas+ paraspara+anuprave"sa+k.samaas+, na
tu niila+piita+aadi+avabhaasaas+ tat+tat+eka+kaarya+eka+dravya+aabhaasa+bhaavena
kalpante pratyak.sas+ eva / tat+ etat+ saamaanaadhikara.nyam+ //

K2.3.8ab: tatraavi"si.s.te vahnyaadau kaaryakaara.nato.s.nataa
K2.3.8cd: tattacchabdarthataadyaatmaa pramaa.naad ekato mata.h

V.r: kadaa cit+
de"sa+aadi+sahabhaava+avachinna+svalak.sa.na+ruupa+vi"se.sa+tyaagena+
eka+saamaanya+ruupa+agni+aabhaasa+maatras+ eva trailoky+traikaalya+gaamitvena

nija+pramaa.naat+ ekasmaat+ eva vi"si.s.ta+kaarya+kaara.nataa+u.s.na+uurdhva+bhaak+
agni+"sabda+vaacyataa+aadi+svabhaava+siddhis+ //

K2.3.9cd: saa tu de"saadikaadhyak.saantarabhinne svalak.sa.ne
K2.3.9cd: taatkaalikii prav.rtti.h syaad arthino .apy anumaanata.h

V.r: kaaya+prav.rttis+ punas+ de"sa+kaala+aadi+pratyak.sa+bheda+saahityena
svalak.sa.nas+ eva tat+arthitayaa pramaa.na+samuuhaat+ eva / anumaanaat+ api
dharmi+pratyak.sa+vi"si.s.taat+ eva prav.rttis+ //

K2.3.10cd: duuraantikatyaaarthaanaa.m parok.saadhyak.sataatmanaa
K2.3.10cd: baahyaantarayatayaa do.sair vya~njakasyaanyathaapi vaa
K2.3.11cd: bhinnaavabhaasacchaayaanaam api mukhyaavabhaasata.h
K2.3.11cd: ekapratyavamar"saakhyaad ekatvam anivaaritam

V.r: duura+antika+aadi+sphu.ta+asphu.tatva+aadinaa bahis+antas+caratvena vaa+
aabhaasasya cchaayaa+maatras+bhede+ api
tat+mukhya+svabhaava+ruupa+pratyavamar"sa+aikyaat+ arthaanaam+ aikyam+
abaadhitam //

K2.3.12cd: arthakriyaapi sahajaa naarthaanaam ii"svarecchayaa
K2.3.12cd: niyataa saa hi tenaasyaa naakriyaato .anyataa bhavet

V.r: ullekha+gha.ta+aadiinaam+ baahya+arthakriyaa+virahe+ api gha.ta+aaditayaa+
eva+, asvabhaavikatvaat+ tasyaas+ ii"svare.na pratyaaabhaasam+ niyamitaayaas+ //

K2.3.13cd: rajataikavimar"se .api "suktau na rajatasthiti.h
K2.3.13cd: upaadhide"saasa.mvaadaad dvicandre .api nabho .anyathaa

V.r: rajate+ "suktau ca rajata+avamar"sa+aikyena rajatatve+ api punas+
"sukti+de"sa+sa"ngati+baadhena+ upaadhi+sa.mvaada+abhaavaat+ tat+buddhis+
asthairyaat+ bhraantaa / dvi+candre+ api nabhas+de"sa+asa.mvaadaat+ mithyaa //

K2.3.14cd: gu.nai.h "sabdaadibhir bhedo jaatyadibhir abhinnataa
K2.3.14cd: bhaavaanaam ittham ekatra pramaatary upapadyate

V.r: bhaavaanaam+ "sabda+ruupa+sa.msthaana+aadinaa bheda+aak.sepas+
jaati+aadinaa ca+ ekataa+aak.sepas+ anubhuuyamaanas+ pramaat.r+aikye gha.tate /
anyonya+bheda+vyavasthaa+ api+ anusa.mdhaana+aayattaa //

K2.3.15cd: vi"svavaicitryacitrasya samabhittitalopame
K2.3.15cd: viruddhaabhaavasa.mspar"se paramarthasatii"svare
K2.3.16cd: pramaatari puraa.ne tu sarvadaa bhaatavigrahe
K2.3.16cd: ki.m pramaa.na.m navaabhaasa.h sarvapramitibhaagini

V.r: apuurva+aabhaasasya+ asiddha+vastu+saadhanaat+ nitya+avabhaasinas+
pramaatus+ na pramaa.na+upayogas+ / tat+tat+nava+aabhaasaanaam+
tat+tat+pramaa.natvaat+ kaamam+ sas+ pramaa.nam+ anyasya syaat+ na tu svaatmanas+
sadaa siddhasya, kevalam+ vibhus+ pramitau svaatantryaat+ pramaataa+ eva / te te
vicitraa vi"sva+aabhaasaas+ tasmin+ sthaayini vaicitrye.na+ upapadyante / tat+
icchaatas+ apara+avabhaasamaana+arthaanaam+ tat+saara+svaruupa+bhra.m"se
maayaa+"sakti+va"saat+ unmajjana+nimajjane, tattvatas+ tasya+ eva+ apara+aadhiinaa
sattaa sadaatanii viruddha+praak+pradhva.msa+abhaava+aadi+prayogaat+, sas+ api
yaavat+ upadi"syate bhaava+abhaavaabhyaam+ taavat+ sas+ eva pramaat.rtaam+
bhajate+ upadidik.sos+ abhaavaat+ upade"sa+anupapattes+ //

K2.3.17cd: apravartitapuurvo .atra kevala.m muu.dhataava"saat

K2.3.17cd: "saktiprakaa"sene"saadivyavahaara.h pravartyate

V.r: maayaa+vyaamoha+va"saat+ kevalam asmin+ aatmani pramaat.r+ruupe
"siva+ii"svara+aadi+vyavahaaras+ yas+ na pravartitas+ sas+
"suddha+svaatantrya+aadi+hetu+pradar"sanena bhaavanaa+aadi+upade"saaya saadhyate
//

iti kriyaa+adhikaare t.rtiyam aahnikaam //

K2.4.1ab: e.sa caananta"saktityaad evam aabhaasayaty amuun

K2.4.1ab: bhaavaan icchaava"saad e.saa kriyaa nirmaat.rtaasya saa

V.r: pramaataa cit+ruupas+ ananta+"saktis+ ii"svaras+ svecchaa+va"saat+ tathaa taan+
bhaavaan+ aabhaasayet / saa+ eva ca+ icchaa+"saktis+ nirmaat.rtaa+aakhyaa kriyaa tasya
//

K2.4.2ab: ja.dasya tu na saa "sakti.h sattaa yad asata.h sata.h

K2.4.2ab: kart.rkarmatvatattvaiva kaaryakaara.nataa tata.h

V.r: ja.dam+ pradhaana+paramaa.nu+biiija+aadi tu na "saktam+ asatas+ nirmaa.ne,
kart.rtvam+ eva hi kaara.natvam+ karmataa+ eva ca kaaryatvam+ na tu+ anyat //

K2.4.3ab: yad asat tad asadyuktaa naasata.h satsvaruupataa

K2.4.3ab: sato .api na puna.h sattaalaabhenaartha .atha cocyate

K2.4.4ab: kaaryakaara.nataa loke saantarviparivartina.h

K2.4.4ab: ubhayendriyavedyatva.m tasya kasyaapi "saktita.h

V.r: asatas+ sat+svabhaavataa viruddhaa satas+ ca siddhaa / siddhasya+ eva+
antas+baahya+anta.hkara.na+dvayiiivedyataa+aapaadanam+ ii"svare.na+ utpaadanam //

K2.4.5ab: evam ekaa kriyaa sai.saa sakramaantarbahi.hsthi.h

K2.4.5ab: ekasyaivobhayaakaarasahi.s.nor apaaditaa

V.r: saa+ e.saa kriyaa+antas+bahis+sthiti+ruupatayaa sa+kramaa+ api+ ekasya
svasa.mvit+siddhasya kartus+ aabhaasa+chaayaa+bhede+ api+ aikyena
pratyavam.r"syasya karma.nas+ ca+ ekasya sa.mna.mdhinee tat+abhinna+aa"srayatvaat+
ekatvena saadhita //

K2.4.6ab: bahis tasyaiva tatkaarya.m yad antar yad apek.sayaa
K2.4.6ab: pramaatrapek.sayaa coktaa dvayii baahyaantarasthiti.h

V.r: arthasya baahyataa+aapaadanam+ kaaryatvam+, tatas+ baahyataa kaaryataa ca+
eka+apek.sayaa pramaataram+ apek.sya ca+ antas+bahis+vyavahaaras+ / tatas+ tasya+
eva kaaryam+ //

K2.4.7ab: maataiva kaara.na.m tena sa caabhaasadvayasthita
K2.4.7ab: kaaryasya sthita evaikas tad ekasya kriyodita

V.r: evam+ pramaataa+ eva kaara.nam+ sa ca baahya+antara+kaarya+aabhaasa+krame+
api+ ekas+ eva+ iti+ evam+ api+ ekasya kartus+ siddhaa kriyaa //

K2.4.8ab: ata evaa"nkure .apii.s.to nimitta.m parame"svara.h
K2.4.8ab: tad anyasyaapi biijaader hetutaa nopapadyate

V.r: baahya+aabhaasataa+aapaadanam utpaadanam+ iti cit+rupasya+ eva kaara.nataa
tatas+ a"nkura+aadau nimitta+kaara.natva+ii"svaras+ kais+ cit+ i.s.tas+, na ca+ api
biija+aades+ ja.dasya kaara.nataa niranusa.mdhaanasya yuktaa //

K2.4.9ab: tathaa hi kumbhakaaro .asaav ai"svaryaiva vyavasthayaa
K2.4.9ab: tattanm.rdaadisa.mskaarakrame.na janayed gha.tam

V.r: kumbhakaara+ruupe pramaatari kaara.ne sthite+ api m.rt+aadi+sa.mskaara+apek.saa
gha.tasya+ ii"svara+k.rta+niyati+sa.mj~na+maryaadayaa na svabhaavena //

K2.4.10ab: yoginaam api m.rdbiije vinaivecchaava"sena tat
K2.4.10ab: gha.taadi jaayate tattatsthiraasvaarthakriyaakaram

V.r: m.rt+aadi+anapek.sasya yoginaam+ icchaa+maatre.na gha.ta+aades+ sthirasya
gha.ta+aadi+arthakriyaa+kaari.nas+ ca nirv.rttis+ //

K2.4.11ab: yoginirmaa.nataabhaave pramaa.naantarani"scite
K2.4.11ab: kaarya.m hetu.h svabhaavo vaata evotpattimuulaja.h

V.r: atas+ eva kaaryam+ svabhaavas+ vaa tat+utpatti+garbhas+
yogi+nirmitatva+abhaava+ni"scaya+abhaave hetu+aabhaasas+ / tat+ni"scaye punas+
ii"svara+niyati+apek.sayaa hetutaa syaat //

K2.4.12ab: bhuuyas tattatpramaatrekavahnnyaabhaasaadito bhavet

K2.4.12ab: parok.saad apy adhipater dhuumaabhaasaadi nuutanam
K2.4.13ab: kaaryam avyabhicaaryasya li"ngam anyapramaat.rgaat
K2.4.13ab: tadaabhaasas tadaabhaasaad eva tv adhipate.h para.h

V.r: a+vahni+aabhaasa+sphura.na+puurvakas+ api jaayamaanas+ dhuuma+aabhaasas+
duura+aadau niyati+"saktyaa k.rta+saamarthyaat+ agni+aabhaasaat+ eva
tat+de"sa+gata+tat+tat+pramaat.r+antara+saadhaara.naat+ tasya+ eva sas+
avyabhicaare.na gamakas+, jaata+ruu.dhas+ tu dhuuma+aabhaasas+
tat+vahni+aabhaasasya+ atyanta+parik.sayaat+ tat+tat+pramaat.r+antara+gaat+
dhuuma+aabhaasaat+ eva parok.saat+ api puurvavat+ k.rta+adhipatyaaat+ //

K2.4.14ab: asmin satiidam astiiti kaaryakaara.nataapi yaa
K2.4.14ab: saapy apek.saavihiinaanaa.m jaa.daanaa.m nopapadyate

V.r: asmin+ sati+ idam+ bhavati+ iti niyatam+ paurvaaparyam+
k.rttikaa+rohinii+udayayos+ a+kaarya+kaara.nayos+ api+ asti+ iti puurvasya saamarthyee
parasya sattaa+ iti syaat kaarya+kaara.na+bhaavas+, tat+ ca+ apek.saa+rahitaanaam+
jaa.daanaam+ na yuktam+ / etaavat+ etat+ syaat+ puurvasya saamarthyam+ parasya
sattaa na ca+ evam+ kim+cit+ uktam+ syaat+ na ca puurvasya saamarthya+lak.sa.nas+
svabhaavas+ para+sattaa+ruupas+ //

K2.4.15ab: na hi svaatmaikani.s.thaanaam anusandhaanavarjinaam
K2.4.15ab: sadasattaapade .apy e.sa saptamyartha.h prakalpyate

V.r: sat+ asat+ vaa kaaryam+ kaara.nam+ api+ aatma+paryavasitam+ ja.dam+
anusandhaana+"suunyam+ na+ anya+apek.sa+svabhaavam+ tatas+ ca na+ atra
pradhaana+apek.saa+mayas+ gu.na+vibhakti+arthas+ gha.tate //

K2.4.16ab: ata eva vibhaktyartha.h pramaatrekasamaa"sraya.h
K2.4.16ab: kriyaakaarakabhaavaakhyo yukto bhaavasamanvaya.h

V.r: eka+pramaat.r+sa.mlagnas+ tu kriyaa+kaaraka+bhaava+aakhyas+ vibhakti+arthas+
bhuumi+bijja+udaka+aadiinaam+ samanvayas+ yuktas+ na tu "su.skas+ anyas+
kaarya+kaara.na+bhaavas+ //

K2.4.17ab: parasparasvabhaavatve kaaryakaara.nayor api
K2.4.17ab: ekatvam eva bhede hi naivaanyonyasvaruupataa

V.r: kaarya+kaara.nayos+ anyonya+ruupatve+ api+ ekataa+ eva syaat+ na tat+bhaavas+
//

K2.4.18ab: ekaatmano vibheda"s ca kriyaa kaalakramaanugaa
K2.4.18ab: tathaa syaat kart.rtaivaiva.m tathaapari.namat tayaa

V.r: eka+svabhaavasya bhedena sthitis+ pari.naamas+ kaala+kalitas+ kriyaa+ eva, tatas+
pari.naame svatantrasya "saaktimatas+ kart.rtaa+ eva hetunaa //

K2.4.19ab: na ca yukta.m ja.dasyaiva.m bhedaabhedavirodhata.h

K2.4.19ab: aabhaasabhedaad ekatra cidaatmani tu yujyate

V.r: ja.dasya+ abhinna+aatmanas+ bhedena+ avasthites+ virodhaat+ ayuktam+, svacche
cit+aatmani+ ekasmin+ evam+ aneka+pratibimba+dhaara.nena+ avirodhaat+ yujyate //

K2.4.20ab: vaastave .api cidekatve na syaad aabhaasabhinnayo.h

K2.4.20ab: cikiir.saalak.sa.naikatvaparaamar"sa.m vinaa kriyaa

V.r: ekasmin+ cit+tattve+ api+ akasmaat+ aabhaasa+bhedas+ na gha.tate, na ca tatra
kriyaatvam+ / yadaa tu sas+ cit+aatmaa tathaa+cikiir.sayaa paraam.r"san+ bahis+
aabhaasayati tadaa tat+ upapadyate / ja.dasya+ api+ asti bhavati+ iti+ asyaam+ api
sattaa+kriyaayaam+ bubhuu.saa+yogena svaatantrya+abhaavaat+ akart.rtvam+, tena
pramaataa+ eva tam+ bhaavayati tena tena vaa himaacala+aadinaa ruupe.na sas+
bhavati+ iti+ atra paramaarthas+ //

K2.4.21ab: ittha.m tathaa gha.tapa.taadyaabhaasajagadaatmanaa

K2.4.21ab: ti.s.thaasor evam icchaiva hetutaa kart.rtaa kriyaa

V.r: cit+vapu.sas+ svatantrasya vi"sva+aatmanaa sthaatum+ icchaa+ eva jagat+ prati
kaara.nataa kart.rtaa+ruupaa saa+ eva kriyaa+"saktis+ / evam+ cit+ruupasya+ ekasya
kartus+ eva cikiir.saa+aakhyaa kriyaa mukhyaa, na+ akart.rkam+ karma+ asti
karma+aadiinaam+ kart.r+mukhena+ upacaaratas+ //

iti kriyaadhikaare caturtham+ aahnikaam //

iti kriyaadhikaaras+ //

3. aagama+adhikaaras+ //

3.1 prathamam+ aahnikaam+ //

K3.1.1ab: evam antarbahirv.rtti.h kriyaa kaalakramaanugaa

K3.1.1cd: maatur eva tadanyonyaaviyukte j~naanakarma.nii

V.r: pramaatus+ antas+sthitasya+ aatmanas+ bahi.skaaras+ eva krama+anugataa kriyaa+
iti paraspara+avirahite tasya j~naana+kriye //

K3.1.2ab: ki.m tv aantarada"sodrekaat saadaakhya.m tattvam aadita.h

K3.1.2cd: bahirbhaavaparatve tu parata.h paarame"svaram

V.r: ii"situs+ antas+bahis+sthitau+ antas+bhaava+praadhaanye punas+ saadaakhyam+
tattvam+, aparam+ bahis+bhaava+udrekaat+ ai"svaram //

K3.1.3ab: ii"svaro bahir unme.so nime.so .anta.h sadaa"siva.h
K3.1.3cd: saamaanaadhikara.nya.m ca sadvidyaahamida.mdhiyo.h

V.r: unme.sa+nime.sau bahis+antas+sthitii eva+ ii"svara+sadaa"sivau,
baahya+antarayos+ vedy+vedakayos+ eka+cit+maatra+vi"sraantes+ abhedaat+
saamaanaadhikara.nyena+ idam+ vi"svam+ aham+ iti vi"sva+aatmanas+ matis+
"suddhavidyaa //

K3.1.4ab: ida.mbhaavopapannaanaa.m vedyabhuumim upeyu.saam
K3.1.4cd: bhaavaanaa.m bodhasaaratvaad yathaavastvavalokanaat

V.r: binna+vedya+bhuumau+ idantayaa d.r"syataam+ aapaaditaanaam+ api
bhaavaanaam+ cit+maatra+saaratvaat+ aham+ idam+ iti tattva+pratipattis+
"suddhataa+j~naaptis+ //

K3.1.5ab: atraaparativam bhaavaanaam anaatmatvena bhaasanaat
K3.1.5cd: parataahantayaacchaadaat paraaparada"saa hi saa

V.r: atra+ ida.mtaa+mates+ aparatvam+ aha.mtayaa sarvasya vedyasya+aacchaadanaat+
parataa+ iti paraapara+avasthaa+ e.saa //

K3.1.6ab: bhedadhiir eva bhaave.su kartur bodhaatmano .api yaa
K3.1.6cd: maayaa"sakty eva saa vidyety anye vidye"svaraa yathaa

V.r: bodha+kart.rtaa+mayasya+ api bhedena vi"sva+iik.sa.nam+ vidyaa+ iti ke cit /
maayaa+"saktis+ api+ e.saa vidyaa+ eva / sa.msaara+uttiir.natvaat+ tatrasthaas+
mantre"svaravidye"svaraas+ //

K3.1.7ab: tasyai"svaryasvabhaavasya pa"subhaave prakaa"sikaa
K3.1.7cd: vidyaa"sakti.h tirodhaanakarii maayaabhidhaa puna.h

V.r: sa.msaari.naam+ ai"svaryasya svaatmanas+pratyabhij~naanam+ vidyayaa,
pa"su+bhaavas+ maayayaa //

K3.1.8ab: bhede tv ekarase bhaate .aha.mtayaanaatmaniik.site
K3.1.8cd: "suunye buddhe "sariire vaa maayaa"sktir vij.rmbhate

V.r: yadaa bhaavaas+ bhedena+ ida.mtayaa+ eva bhaasante+ aham+ iti pramaat.rtvana
ca deha+aadis+, tadaa viparya+dvaya+hetus+ maayaa+"saktis+ vimohinii naama vibhos+
vij.rmbhate //

K3.1.9ab: ya"s ca pramaataa "suunyaadi.h prameye vyatireki.ni
K3.1.9cd: maataa sa meya.h san kaalaadikapa~ncakave.s.tita.h

V.r: yas+ ca vyatirikta+prameya+jaate pramaataa "suunya+aadis+ sas+ idam+ iti
vedyas+ eva vastutas+ kaala+aadyais+ pa~ncabhis+ ca paratantriik.rtas+ / tatra kaalaat+

vartamaana+aabhaasena tasya bhuuta+bahvi.syat+sa.mbhavas+, niyates+
kaarya+karma+phala+niyamas+, raagaat+ bhoga+abhi.sva"ngas+,
vidyaa+kalaabhyaam+, acit+aatmanas+ asvatantrasya+ api+ ii.sat+j~naana+kriye
cit+svaatantrya+ruupe //

K3.1.10ab: trayovi.m"satidhaa meya.m yat kaaryakara.naatmakam
K3.1.10cd: tasyaavibhaagaruupy eka.m pradhaana.m muulakaara.nam
K3.1.11ab: trayoda"savidhaa caatra baahyaanta.hkara.naavalii
K3.1.11cd: kaaryavarga"s ca da"sadhaa sthuulasuuk.smatvabhedata.h

V.r: kaaryaa.ni dvidhaa / "sabda+spar"sa+ruupa+rasa+gandhaani suuk.smatvena
tanmaatrasa.mj~naani pa~nca+, anyonya+vyuuhena sthuulaani
p.rthivii+aadi+buddhiindriyaa.ni, vaak+paa.ni+paada+paayu+upastha+aakhyaani pa~nca
karmendriyaa.ni+, manas+buddhi+aha"nkaaraas+ iti tridhaa+ antahkara.nam+ iti
trayovi.m"sati+bhedasya kaarya+kaara.na+aatmanas+ prameyasya
muula+bhuuta+eka+avibhaaga+da"saa praadhaana+aakhya //

iti+ aagama+adhikaare prathamam+ aahnikam //

dvitiiyam+ aahnikam //

K3.2.1ab: tatraitan maat.rtaamaatrasthitau rudro .adhidaivatam
K3.2.1ab: bhinnaprimeyaprasare brahmavi.s.nuu vyavasthitau

V.r: "suunye purya.s.taka+aatmake+ atyanta+suuk.sma+dehe+ eva vaa
pramaat.r+maatre sthitau+ anya+prameya+upasa.mhaare rudras+ adhi.s.thaataa,
bhinna+prameya+aabhaase sarga+sthiti+hetuu brahma+vi.s.nuu //

K3.2.2ab: e.sa pramaataa maayaandha.h sa.msaarii karmabandhana.h
K3.2.2ab: vidyaabhij~naapitai"svarya"s cidghano mukta ucyaate

V.r: maayiiya+"suunya+aasi+pramaataa niyatya karma+aadhiinas+ sa.msaarii,
vidyaa+va"saat+aatma+tattva+abhij~naya mukta+ //

K3.2.3ab: svaa"ngaruupe.su bhaave.su pramaataa kathyate pati.h
K3.2.3ab: maayaato bhedi.su kle"sakarmaadikalu.sa.h pa"su.h

V.r: ai"svarya+da"saayaam+ pramaataa vi"svam+ "saariiratayaa pa"syana+ patis+
pu.mstva+avasthaayaam+ tu raaga+aadi+kle"sa+karma+vipaaka+aa"sayais+ pariitas+
pa"sus+ //

K3.2.4ab: svaatantryahaanir bodhasya svaatantryasyaapy abodhataa
K3.2.4ab: dvidhaa.nava.m malam ida.m svasvaruupaapahaanita.h

V.r: svatantras+ bodhas+ paramaarthas+, tathaa+ruupatvaat+ eva puur.nas+ / tasya
svaatantryaat+ eva tathaa+icchayaa svaatantryam+ vinaa bodha+maatras+nirmaa.ne

bodhitaam+ vinaa svaatantrya+maatra+nirmaa.ne vaa puur.natva+abhaavena
parimitatvaat+ dvidhaa+a.nutvam+ taattvika+svaruupa+viparyaasaat+ malatvam+ //

K3.2.5ab: bhinnavedyaprathaatraiva maayaakhya.m janmabhogadam

K3.2.5ab: kartary abodhe kaarma.m tu maayaa"saktyaiva tat trayam

V.r: atra+ eva dvidhaa+aa.nave vedyam abhinnaam+ api bhedena yadaa bhaati tadaa+
atas+ api viparyaasaat+ naamnaa maayiyam+ malam+ / ahetuunaam+ api karma.naam+
janma+aadi+hetu+bhaava+vi.saya+viparyaasaat+ a+bodha+aatmaka+kart.r+gatam+
kaarmam+ / tat+mala+traya+nirmaa.ne prabhos+ icchaa maayaa+"saktis+ ucyate //

K3.2.6ab: "suddhabodhaatmakatve .api ye.saa.m nottamakart.rtaa

K3.2.6ab: nirmिता.h svaatmano bhinnaa bhartraa te kart.rtaatyayaat

V.r: vedyaa+anuparakta+bodhaanaam+ api puur.na+kart.rtva+"suunyatvaat+
svaruupa+anyatvena prabhu.naa nirmaa.nam+ //

K3.2.7ab: bodhaikalak.sa.naikye .api te.saam anyonyabhinnataa

K3.2.7ab: tathe"svarecchaabhedena te ca vij~naanakevalaa.h

V.r: "suddha+bodhaanaam+ bodhatva+nityatvaat+\var{#nityatvaad\lem \corr;
#nityatvaadh# \Ed} bhede+ api+ anyonya+bhedas+ tathaa+ eva+ ii"svare.na nirmaa.naat+
na+ anyathaa / te ca saa.mkhya+puru.sa+praayaas+ vij~naanakevalaas+ iti+ ucyate //

K3.2.8ab: "suunyaadyabodharuupaas tu kartaara.h pralayaakalaa.h

K3.2.8ab: te.saa.m kaarmo malo .apy asti maayiyas tu vikalpita.h

V.r: "suunya+praa.na+aadau bodha+ruupataa+atikrame.na+ aha.mtayaa sthitaas+
pralaya+kevalinas+ / te.saam+ a.nuunaam+ karma+sa.mskaaras+ api+ asti,
maayaa+malas+ tu vedyaa+yoga+ayogaabhyaam+ vikalpitas+ //

K3.2.9ab: bodhaanaam api kart.rtvaju.saa.m kaarmamalak.satau

K3.2.9ab: bhinnavedyaju.saa.m maayaamalo vidye"svaraa"s ca te

V.r: kart.rtaa+yoge+ api bodhaanaam+ karma+uttiir.naanaam+ vidye"svaratve+ api
bhinna+vedya+yogaat+ maayaa+malam+ asti+ eva / puur.na+kart.rtva+abhaavaat+
ii"svaraat+ bhinnaas+ anyonyam+ ca puurvavat+ atas+ eva+ e.saam+ a.nutvam+ api
syaat //

K3.2.10ab: devaadiinaa.m ca sarve.saa.m bhavinaa.m trividha.m malam

K3.2.10ab: tatraapi kaarmam evaikam mukhya.m sa.msaarakaara.nam

V.r: deva+aadiinaam+ sthaavara+antaanaam+ sa.msaari.naam+ trayas+ api malaas+
kaarmas+ eva sa.msaara+prayojakas+ //

K3.2.11ab: kalodbalitam etac ca cittattva.m kart.rtaamayam

K3.2.11ab: acidrupasya "suunyaader mita.m gu.natayaa sthitam

V.r: sa.msaari.naam+ etat+ ca cit+tattvam+ kart.rtaa+rupam+ "suunya+praa.na+aadau
ja.de devasya kalaa+"saktyaa+ upodbalyamaanam+ upasarjanatvena+ avasthaanaat+
parimitam+ / atas+ ca+ atra+ eva mukhyam+ a.nutvam+ //

K3.2.12ab: mukhyatva.m kart.rtaayaa"s ca bodhasya ca cidaatmana.h

K3.2.12ab: "suunyaadau tadgu.ne j~naana.m tatsamaave"salak.sa.nam

V.r: etat+ eva punas+ "suunya+aadi kart.rtaa+aatmanas+ bodhasya yadaa+
upasarjanatvena+ aaste tadaa+ asya pramaatus+ etat+ bodha+mayataam+ aapannasya
j~naanam+ tat+"sakti+samaave"sa+lak.sa.nam+ ucyate //

K3.2.13ab: "suunye buddhyaadyabhaavaatmany ahantaakart.rtaapade

K3.2.13ab: asphu.taaruupasa.mskaaramaatri.ni j~neya"suunyataa

V.r: buddhi+praa.na+aadi+ni.sedha+maatre yadaa+ aha.mtaa+abhimaanena pramaat.rtaa
tadaa sau.supte taavat+maatra+avasthitau vedy+abhaavas+ sa.mskaarasya sa.mbhave+
api+ aruupatvena+ anupalak.syatvaat+ / taavataa+ eva saa.mkhya+puru.saat+ vi"se.sas+
//

K3.2.14ab: saak.saa.naam aantarii v.rtti.h praa.naadiprerikaa mataa

K3.2.14ab: jiivanaakhyaathavaa praa.ne .ahantaa purya.s.takaatmikaa

V.r: e.sas+ eva "suunya+pramaataa

sarva+indriya+"sakti+saadhaara.na+jiivana+aakhya+praa.na+aadi+prera.na+antas+v.rttis
+ jiiiva+aakhyas+, taasaam+ indriya+"saktiinaam+ aha.mtayaa saha purya.s.takatvam+
athavaa praa.na+aha.mtayaa pramaat.rtvena purya.s.takataa //

K3.2.15ab: taavan maatrasthitau prokta.m sau.supta[.m] pralayopamam

K3.2.15ab: savedyam apavedya.m ca maayaamalayutaayutam

V.r: "suunyataayaam+ sthitau vedy+abhaavaat+ maayaa+mala+abhaavas+
praa.na+aadau sukha+spar"sa+aadi+vedya+yogaat+ maayaa+malavat+ pralayas+ iva
sau.suptam+ padam+ //

K3.2.16ab: manomaatrapathe .apy ak.savi.sayatvena vibhramaat

K3.2.16ab: spa.s.taavabhaasaa bhaavaanaa.m s.r.s.ti.h svapnapada.m matam

V.r: cak.sus+aadi+indriya+"sakti+prav.rttau+ api manas+"saktyaa+ eva
d.r.s.ta+ruupa+aadi+aabhaasa+ii"svara+s.r.s.tis+ a.nos+ svapna+padam+ /
anya+pramaat.r+saadhaara.na+ruupa+aadi+aabhaasa+anuv.rttitas+
kaala+antara+ananuv.rttes+ bhraantis+ e.saa //

K3.2.17ab: sarvaak.sagocaratvena yaa tu baahyatayaa sthiraa

K3.2.17ab: s.r.s.ti.h saadhaara.nii sarvapramaat.R.naa.m sa jaagara.h

V.r: sarva+antas+bahis+kara.na+"sakyaa s.r.s.tis+ jaagaraa, tatra+ api puurvavat+
dvicandra+aadi+bhraantis+ //

K3.2.18ab: heyaa trayiia.m praa.naade.h praadhaanyaat kart.rtaagu.ne

K3.2.18ab: taddhaanopacayapraayasukhadu.hkhaadiyogata.h

V.r: etaani jaagara+svapna+su.suptaani praa.na+aades+ aatmatvena+
abhimanyamaanasya+ udrekaat+ svaatantryasya+ apahraasaat+ heyaani, svaatantryasya
maatrayaa+ upacayas+ sukha+har.sa+aadayas+ tathaa+ eva nyuunataa
du.hkha+dve.sa+aadayas+ / sarva+bhoga+aatmaa sa.msaaras+ bandhas+ //

K3.2.19ab: praa.naapaanamaya.h praa.na.h pratyeka.m suptajaagrato.h

K3.2.19ab: tacchedaatmaa samaanaakhya.h sau.supte vi.suvatsv iva

V.r: sas+ ca praa.na+ aatmaa [svapne]

praa.na+aapaana+ruupa+"svaasa+pra"svaasa+ruupas+ jaagare+ atha supte+ [atra] tayos+
api vi.suvati+ iva raatri+dinayos+ saamye tat+nyuunataa+aadhikya+rodhaat+
samaana+sa.mj~nas+ //

K3.2.20ab: madhyordhvagaamyudaanaakhyas turyago hutabhu"nmaya.h

K3.2.20ab: vij~naanaakalamantre"so vyaano vi"svaatmaka.h para.h

V.r: praa.na+aapaanayos+ paar"sva+dvaya+tiryak+pravaaha+vicchedena+ ekataam
aapaadya+ uurdhva+ruupa+madhya+maarga+pravaahe.na+ udgamanaat+ udaanas+ /
madhya+netram+ iva+ uurdhva+bhaaktvaat+ agni+dharmaa turya+da"saayaam+ /
turyaatiite dik+kaala+anavacchede puur.ne pravaahataam+ hitvaa+ atinirbhara+avasthas+
vyaana+sa.mj~nas+ / etat+ ca da"saa+dvayam upaadeyam+ praa.na+"saktas+
parame"svara+kalpatvena+ avasthaanaat //

iti+ aagama+adhikaare dvitiiyam aahnikaam //

iti+ aagama+adhikaaras+ //

4. tattva+sa.mgraha+adhikaaras+ //

K4.1ab: svaatmaa+ eva sarvajantuunaam+ ekas+ eva mahe"svara.h

K4.1cd: vi"svaruupo .aham idam ity akha.n.daamar"sab.r.mhita.h

V.r: ekas+ prathama+upaadeya+turya+da"saayaam+

akha.n.dita+graahaka+akha.n.dita+graahya+tat+melanaa+camatkaara+upab.r.mhitas+
saadhaara.nas+ eva sarva+praa.ninaam+ aatmaa vi"sva+ruupas+ mahe"svaras+ //

K4.2ab: tatra svas.r.s.teda.mbhaage buddhyaadigraahakaatmanaa

K4.2cd: aha.mkaaraparaamar"sapadam niitam anena tat

V.r: mahe"svarasya j.rmbhaa+maye+ asmin+ nirgate tasmin+ ida.mtaa+paraamar"se
graahyam+ yat+ nimitam+ buddhis+ praa.nas+ atha "suunyam+ tat+
vedya+ekade"sa+rupam aha.mkaara+avam.r"syataa+aapaadanena
paricchinna+graahakiik.rtam+ //

K4.3ab: svasvaruupaarij~naanamayo .aneka.h pumaan mata.h

K4.3cd: tatra s.r.s.tau kriyaanandau bhogo du.hkhasukhaatmaka.h

V.r: etat+ eva vi"sva+aatmanas+ parimitatva+kara.nam+ apratyabhij~naanam+ ucyate /
evam+ ca+
aneka+buddhi+praa.na+aadikha.n.da+gata+apara+aha.mkaara+paraamar"sas+
para+aparij~naana+sa.mj~nas+ / pratyak+aatmanas+ bahavas+, te.su pramaat.r+ruupe.su
mahe"svare.na sva+aanandas+ sva+kriyaa+eka+kart.rtaa+anusaari.nii nimitaa / sas+ eva
bhogas+ aananda+le"sa+aakhyas+ sukha+sa.mj~nitas+ kriyaa+lava+aatmaa
du.hkha+ruupas+ kriyaa du.hkham+ ca vak.syate //

K4.4ab: svaa"ngaruupe.su bhaave.su patyur j~naana.m kriyaa ca yaa

K4.4cd: maayaat.rtiye te eva pa"so.h sattva.m rajas tama.h

V.r: ii"svarasya j~naana+kriye te maayayaa sahite pa"sos+ sattva+rajas+tamaa.msi //

K4.5ab: bhedasthita.h "saaktimata.h "saktitva.m naapadi"syate

K4.5cd: e.saa.m gu.naanaa.m kara.nakaaryatvapari.naaminaam

V.r: sattva+rajas+tamasaam+ca bhedena+ avabhaasaat+ na "sakti+vyapade"sas+
"sakti+"saktimatos+ abhedaat / vastutas+ "sakti+vikaasas+ vi"svam+ //

K4.6ab: sattaananda.h kriyaa patyus tadabhaavo .api saa pa"soh

K4.6cd: dvayaatmaa tad rajo du.hkha.m "sle.si sattvatamomayam

V.r: ii"svarasya+ ananta+kart.rtaa camatkaara+rupaa kriyaa+ uktaa
parama+prakaa"sa+aananda+mayii, pratyak+aatmanas+ tu tau prakaa"sa+aanandau
graahya+bhuutau sattvam+ ucyate / tat+abhaavas+ ca tamas+, sattva+tamasii
prakaa"sa+aananda+tat+abhaava+ruupe dve api "sle.sa+aatmanii [rajas+] / pa"sos+
rajas+sa.mj~nayaa kriyaa ca du.hkham+ ca+ ucyate //

K4.7ab: ye .apy asaamayikedantaaparaamar"sabhuva.h prabho.h

K4.7cd: te vimi"sraa vibhinna"s ca tathaa citraavabhaasina.h

V.r: ye ca+ ete mahe"svarasya+ idam+"sabda+sa.mketa+anusa.mdhaanam+ vinaa+ api
prakaa"sasya paraamar"sa+saaratvaat+ baala+da"saayaam+ iva+
idam+artha+nirde"syaas+ bhaavaas+, te+ aneka+aabhaasa+saamaanaadhikara.nyena
svalak.sa.na+aatmanas+ p.rthak+saamaanya+ruupatayaa naanaa+aakaaraas+ ca tathaa
tat+nirmaa.naat+ prathante //

K4.8ab: te tu bhinnaavabhaasaartha.h prakalpyaa.h pratyagaatmana.h

K4.8cd: tattadvibhinnasa.mj~naabhi.h sm.rtyutprek.saadigocare

V.r: te vibhinna+avabhaasaas+ saamaanya+aatmanas+ arthaas+
tat+anubhava+sa.msk.rtais+ k.r"sas+ aham+ du.hkhii sukhii vaa+ aham+ iti
vicitra+vyapade"sa+vi.sayiikriyamaa.na+aatmabhis+ k.setraj~nais+ vikalpana+"saktyaa
tat+tat+gha.ta+rajata+"sukla+pa.ta+"saka.ta+aadi+naamnaa+
antas+pratyavamar"saniiyatvena pradar"syante sm.rtau puurva+anubhava+apramo.se,
vicitra+utprek.saa+aadi.su tu svaatanrye.na / ayam+ eva
graahya+graahaka+bheda+avabhaasas+ "sabda+mayas+ pa"su+bhaave
sa.msaara+bandhas+ //

K4.9ab: tasyaasaadhaara.nii s.r.s.tir ii"sas.r.s.tyupajjivinii

K4.9cd: sai.saapy aj~natayaa satyaive"sa"saaktyaa tadaatmana.h

K4.10ab: svavi"sraantyuparodhaayaacalayaa praa.naruupayaa

K4.10cd: vikalpakriyayaa tattadvar.navaicitryaruupayaa

V.r: k.setras+ ca+ ii"svara+ruupas+ eva tat+tat+saamaanya+ruupa+anarthaan+
ii"sa+"saktyaa+ eva+ aparij~naatayaa
sarva+saadhaara.na+artha+dar"sana+sa.msk.rta+ananya+vedyaan+ nirmimiite / saa ca+
ii"svara+"saaktis+ sva+aatma+maatras+vi"sraanti+virodhaaya maayaa+vyapade"syaa
tat+tat+kakaara+aadi+var.na+bheda+"sata+ananta+ga.nanaa praa.na+ruupe.na
ca~ncalataam+ aapannaa vikalpa+aakhya+vyaapaaraa tathaa+ antas+ s.rjati+ arthaan //

K4.11ab: saadhaara.no .anyathaa cai"sa.h sarga.h spa.s.taavabhaasanaat

K4.11cd: vikalpahaanaikaagryaat krame.ne"svarataapadam

V.r: ii"svarasya tu s.r.s.tis+ sarva+pramaat.R.naam+ saadhaara.nii te.saam+
tat+madhye+ eva+ utpaadaat+, eka+pramaat.r+niyataa ca+ eka+pramaat.r+aave"sena
svapna+bhraanti+aadau s.r.s.tis+ / saa ca+ aham+ idam+ iti+ etaavat+
paraamar"sa+mayii bheda+anudayaat+ vikalpa+ujjhita+ spa.s.ta+avabhaasaa ca / tatra+
antara+antara+udyat+k.setraj~na+vyaapaara+vikalpana+nirhraasa+pari"siilanena
sa.msaari.naam+ krame.na+ eka+rasa+ai"svarya+udgamaat+ k.setraj~nataa+vimuktis+ //

K4.12ab: sarvo mamaaya.m vibhava ityeva.m pariyaanata.h

K4.12cd: vi"svaatmano vikalpaanaa.m prasare .api mahe"sataa

V.r: k.setraj~nasya+ api+ ii"svara+"saaktyaa+ eva vikalpa+aarambhas+ iti
tat+da"saayaam+ api parij~naata+ii"svara+bhaavasya mama+ ayam+ sa.msaara+mayas+
vibhavas+ iti+ abhedena vi"svam+ aavi"satas+ paraamar"sa+maatras+ a"se.saan+
vikalpaan+ sa.mpaadayatas+ mahe"svarataa+ eva //

K4.13ab: meya.m saadhaara.na.m mukta.h svaatmaabhedena manyate

K4.13cd: mahe"svaro yathaa baddha.h punar atyantabhedavat

V.r: baddha+muktayos+ vedyam+ ekam+, kim+ tu baddhas+ atyanta+vibhedena tat+
vetti vimuktas+ sva+aatma+dehatvena //

K4.14ab: sarvathaa tv antaraaliinaanantatattvaughanirbhara.h

K4.14cd: "siva.h cidaanandaghana.h paramaak.saravigraha.h

V.r: sarvathaa tu+ antas+liine prameye+ aham+matau puur.naayaam+ "sivataa+ eva //

K4.15ab: evam aatmaanam etasya samyagj~naanakriye tathaa

K4.15cd: jaanan yathepsitaan pa"sya~n jaanaati ca karoti ca

V.r: ittham+ aavi.sk.rta+"sakti+abhij~naanam+ aatmaanam+
ananta+j~naana+kriyaa+"sakti+nibh.rtam+ ii"svaram+ pratyabhij~naaya yathaa+iccham+
sarvam+ pa"syati nirmimiite //

K4.16a: iti praka.tito mayaa sugha.ta e.sa maargo navo

K4.16b: mahaagurubhir ucyate sma "sivad.r.s.ti"saastre yathaa

K4.16c: tad atra nidadhat pada.m bhuvanakart.rtaam aatmano

K4.16d: vibhaavya "sivataamayim ani"sam aavi"san siddhyati

V.r: yatra yathaa+avasthite+ eva vyavahaare pratyabhij~naa+maatrat+
"sivataa+laabhas+ / sas+ ayam+ avakras+ eva+ abhinavas+ maargas+
saak.saak+k.rta+parame"svara+bha.t.taarakaa+aakaaris+
bha.t.ta+"srii+somaananda+paadais+ "sivad.r.s.ti+naamni prakara.ne nirdi.s.tas+ mayaa
yukti+nibandhanena h.rdaya.mgamiik.rtas+ / etat+ pari"siilanena "sivataa+aave"saat+
jiiivan+ eva muktas+ bhavati //

K4.17a: tais tair apy upayaacitair upanatas tanvyaa.h sthito .apy antike

K4.17b: kaanto lokasamaana evam aparij~naato na rantu.m yathaa

K4.17c: lokasyai.sa tathaanavek.sitagu.na.h svaatmaapi vi"sve"svaro

K4.17d: naivaala.m nijavaibhavaaya tad iya.m tatpratyabhij~noditaa

V.r: kaanta+d.r.s.taantena+ ii"svara+pratyabhij~naa+ upapaadaniiyaa ca+
apuurva+phalaa ca //

K4.18ab: janasyaayatnasiddhyartham udayaakarasuununa

K4.18cd: ii"svrapratyabhij~neyam utpalenopapaaditaa

V.r: sulabhas+ ayam+ siddhi+maargas+ pradar"sitas+ //

iti tattva+sa.mgraha+aadhikaaras+ //

//saamaaptaa+ iyam+ ii"svrapratyabhij~naav.rttis+ //